

Sijaishuollossa lähellä biologisia vanhempia

Sijoituksen muodostamat merkitykset lapsen kiintymyssuhteille ja kuulumi-
sen kokemukselle

Emma Korpi Y30196382

Pro gradu -tutkielma

40 op

Kevät 2026

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

Tarja Orjasniemi

emmkorpi(at)ulapland.fi

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sijaishuollossa lähellä biologisia vanhempia – Sijoituksen muodostamat merkitykset lapsen kiintymyssuhteille ja kuulumisen kokemukselle

Tekijä: Emma Korpi

Koulutusohjelma: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 50 sivua, 3 liitettä

Vuosi: 2026

Tiivistelmä:

Tässä pro gradu -tutkielmassa oli tavoitteena tarkastella lapsen kiintymyssuhteita ja kuulumisen kokemusta, kun lapsen sijaishuolto järjestetään fyysisesti lähellä biologisia vanhempia. Tutkielmassa tarkastelin sijaishuoltoa, kiintymyssuhdetta ja kuulumisen kokemuksia, sekä pohdin miten lyhyt etäisyys vaikuttaa niiden muodostumiseen.

Tutkielma on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jonka analyysi on tehty sisällönanalyysinä. Tutkielman aineisto on kerätty kyselylomakkeen avulla, johon sosiaalityöntekijöiltä on pyydetty vastauksia.

Tutkielman tulosten perusteella sijaishuolto lähellä vanhempia muodostaa monia, niin positiivisia, kuin negatiivisiakin merkityksiä lapsen kiintymyssuhteille ja kuulumisen kokemuksen muodostumiselle. Lapsen kiintymyssuhteisiin ja kuulumisen kokemukseen vaikuttaa useat eri tekijät, eikä läheinen sijainti yksissään nähty olevan niitä määrittävä tekijä. Tutkielman johtopäätöksenä voitaisiin todeta, että lapsen yksilöllinen tilanne, sekä sijaishuoltopaikan, sosiaalityöntekijän ja vanhempien välinen yhteistyö vaikuttaa merkittävästi lapsen asemaan sijaishuollossa.

Avainsanat: sijaishuolto, kuulumisen kokemus, kiintymyssuhde

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Sijaishuolto osana lastensuojelua	4
2.1	Sijaishuolto	4
2.2	Sijaishuollon sijainnin merkitys	8
3	Perhesuhteet sijaishuollossa	10
3.1	Kiintymyssuhde	10
3.2	Kuulumisen kokemus	16
3.3	Tapaamiset sijaishuollossa	17
4	Tutkimuksen toteutus	20
4.1	Tutkimustehtävä	20
4.2	Metodologia	21
4.3	Aineiston analyysi	22
4.4	Tutkimuseettiset kysymykset	26
5	Lähelle sijoittamisen moniulotteiset merkitykset	29
5.1	Sijainnin arviointi lapsen edun näkökulmasta	29
5.2	Sosiaalityöntekijän päätöksen taustalla vaikuttavat tekijät	30
6	Lyhyen etäisyyden mahdollisuudet ja vahvuudet sijaishuollossa	33
6.1	Lapsen arjen jatkuvuus ja fyysisen läheisyyden tuoma turva	33
6.2	Yhteistyö ja vanhempien osallisuus lapsen edun tukena	35
7	Lyhyen etäisyyden riskit ja haasteet sijaishuollossa	38
7.1	Rajojen ja roolien hämärtyminen	38
7.2	Vanhempien haasteiden vaikutukset lapseen ja sijaishuoltoon	40
8	Lapsen kuulumisen kokemus ja kiintymyssuhteet	42
8.1	Kuulumisen monialaiset merkitykset	42
8.2	Kiintymyssuhteiden rakentuminen ja ylläpito sijaishuollossa	44

9	Johtopäätökset ja pohdinta	47
	Lähteet	51
	Liitteet	54

Kuvio 1. Sivu 23

Taulukko 1. Sivu 24

Taulukko 2. Sivu 25

1 Johdanto

Sijaishuolto on yksi lastensuojelun toimenpiteistä. Sijaishuolto järjestetään silloin, kun lapsen kasvuolosuhteiden tai huolenpidon puutteellisuus vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai kun lapsi itse omalla toiminnallaan vaarantaa oman terveytensä tai kehityksensä. Sijaishuollon järjestäminen edellyttää aina lapsen edun arviointia ja muiden palveluiden ja toimenpiteiden riittämättömyyttä tai epäsopivuutta. Sijaishuolto voidaan toteuttaa huostaanottona, kiireellisenä sijoituksena tai väliaikais määräyksenä lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. (Lastensuojelulaki 8.7.2022/610 40§; Lastensuojelulaki 12.2.2010/88, 49§.) Sijaishuollon järjestäminen merkitsee lapselle merkittävää muutosta arkeen ja ihmissuhteisiin. Valtaosa suomalaisista lapsista asuu biologisten vanhempiensa kanssa. Sijaishuollossa lapset sijoitetaan paikkoihin, joissa heillä ei välttämättä ole ennestään tuttuja ihmisiä. Sijaishuollon myötä lapsen perhesuhteet muuttuvat. Sijaishuollossa lapset voivat joutua tasapainottelemaan sijaishuollon uusien ihmissuhteiden ja biologisten perhesuhteiden välillä. (Bengtsson & Luckow 2020, 107, 115–116.) Samanaikaisesti sijaishuollon aikana pyritään ylläpitämään ja tukemaan lapsen perhesuhteita, koska keskeisenä tavoitteena on usein lapsen paluu biologisen perheensä luokse (Eronen 2013, 65).

Tutkimukseni aihe sai alkunsa, kun pohdin Suomen ja muiden maiden sijaishuollon eroavaisuuksia. Joissakin maissa huostaanotto nähdään pysyvänä ratkaisuna (Pösö 2016, 20). Esimerkiksi Yhdysvalloissa sijaishuolto voidaan toteuttaa adoptiona (Laakso 2013, 16). Suomen lastensuojelulaissa kuitenkin todetaan, että sijaishuolto on aina toistaiseksi voimassa oleva toimenpide (Lastensuojelulaki 30.12.2010/1380, 47 §). Kodin ulkopuolelle sijoittaminen on siis Suomessa aina väliaikaista, koska lainsäädäntö ei mahdollista pysyvää huostaanottoa (Hoikkala ym. 2013, 4). Siksi onkin mielenkiintoista tarkastella, miten lapsen kuulumisen kokemus ja kiintymyssuhde biologisiin vanhempiin sijaishuollon aikana muotoutuu, kun tavoitteena on kotiin palaaminen ja lapsi on fyysisesti lähellä biologisia vanhempia. Lastensuojelun sosiaalityö ja sijaishuollossa olevien lasten kanssa työskenteleminen edellyttää sosiaalityöntekijältä lukuisia eettisiä ja moraalisia vastuita.

Tässä tutkielmassa tarkastelen, millaisia merkityksiä lapsen sijaishuollon järjestäminen lähellä hänen biologisia vanhempiaan voi saada. Erityisesti keskityn tarkastelemaan sijoituksen sijainnin vaikutuksia lapsen kiintymyssuhteisiin sekä kuulumisen kokemukseen. Tutkielmassa peilaan kiintymyssuhteiden tarkastelua John Bowlbyn (1969) luomaan kiintymyssuhdeteoriaan. Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaa pidetään merkittävänä mallina, joka selittää ihmisen taipumusta muodostaa tunnesiteitä toisiin ihmisiin.

Mielestäni erilaisten näkökulmien huomioiminen on erityisen tärkeää, kun työskennellään ihmisen elämän kannalta isojen ja pitkäkantoisten muutosten äärellä. Aiheen tutkiminen on tärkeää, jotta saadaan lastensuojelun käytäntöön tietoa sijaishuoltoapaikan sijainnin merkityksestä perhesuhteisiin ja lapsen kokemuksiin. Sijaishuollon sijainnilla ja etäisyydellä voi olla merkittäviä vaikutuksia sijaishuollon tavoitteiden toteutumiseen, sekä lapsen kiintymyssuhteelle ja kuulumisen kokemukselle. On tärkeää, että sijaishuollon resursseja käytetään tehokkaasti ja siksi lähellä tapahtuvaa sijaishuoltoa on mielenkiintoista tarkastella. Mielestäni tarvitaan lisää ja yhä monipuolisempaa tietoa eri näkökulmista, jotka vaikuttavat sijaishuollon toimivuuteen. Aihetta on tärkeää tutkia, jotta sosiaalityöntekijät saavat lisää tukea ja näkökulmia sijoituspäätöksiä tehdessä.

Tutkielma toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkielman aineisto on kerätty kyselylomakkeen avulla. Kyselylomakkeeseen pyydettiin vastauksia sosiaalityöntekijöiltä, joten tutkielmassa lapsen kuulumisen kokemusta ja kiintymyssuhdetta tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkielmassani pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: ”Millaisia merkityksiä sijaishuolto lähellä biologisia vanhempia voi saada?” ja ”Miten lapsen kuulumisen kokemus ja kiintymyssuhde muodostuu, kun sijaishuolto toteutetaan lähellä biologisia vanhempia?”. Tutkielmassa aluksi luvussa kaksi käsittelen sijaishuoltoa ja sen muotoja yleisesti. Lisäksi tarkastelen sijaishuollon sijainnin luomia merkityksiä. Kolmannessa luvussa tarkastelen kuulumisen kokemusta, kiintymyssuhdetta ja lapsen sekä hänen läheistensä tapaamisia. Neljännessä luvussa käsittelen tutkimuksen toteutukseen liittyviä seikkoja, kuten metodologiaa, aineiston analyysiä ja tutkimuseettisiä kysymyksiä. Viidennessä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset ja kuudennessä luvussa tuon esiin johtopäätöksiä ja pohdintaani aiheesta.

Sijaishuollosta on tehty aiemmin tutkimuksia eri näkökulmista (esim. Forsberg & Ritala-Koskinen 2018; Sinkkonen & Tervonen-Anrkil 2015). Sijaishuoltoapaikan sijainnin merkitys ja lapsen kiintymyssuhteiden ja kuulumisen kokemuksen näkökulma on jäänyt vähemmälle huomiolle. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan juuri sitä, millaisia merkityksiä sijaishuoltoapaikan läheinen sijainti vaikuttaa perhesuhteisiin. Tutkimuksen ajankohtaisuus perustuu sijaishuollossa olevien lasten lisääntyneeseen määrään. Suomessa kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia vuonna 2023 oli 17 299, joka kattaa 1,6 % kaikista lapsista (Lastensuojelu 2023).

2 Sijaishuolto osana lastensuojelua

2.1 Sijaishuolto

Sijaishuollossa olevat lapset ovat lastensuojelun asiakkaita. Sijaishuoltoa ryhdytään järjestämään silloin, kun lastensuojelun tarjoamat tukitoimet kotiin eivät ole riittäviä tai sopivia. (Heino 2009, 69–74.) Sijaishuolto voidaan järjestää eri tavoin, riippuen perheen ja lapsen tilanteesta. Sijaishuollon muoto vaikuttaa sijaishuollon sisältöön ja lapsen sekä vanhempien asemaan. Huostaanotto on yksi sijaishuollon muodoista. Huostaanottopäätöksen seurauksena lapsen kasvatusta siirtyy biologisilta vanhemmilta muille kasvattajille ja lapsi siirtyy sijaishuoltoon niin pitkäksi aikaa, kun on tarpeellista (Pösö 2016, 12.) Huostaanoton taustalla voi olla puutteita lapsen huolenpidossa tai lapsen kasvuolosuhteiden vaarantuminen vanhempien tai lapsen itsensä toimesta. Toisena tekijänä huostaanoton taustalla on muiden palveluiden ja tukikeinojen, kuten avohuollon palveluiden sopimattomuus tai riittämättömyys. Kolmantena huostaanottoa edellyttävänä tekijänä on lapsen etu. (Mt., 55.) Huostaanotto voidaan tehdä, vaikka lapsi tai vanhemmat vastustavat sitä. Toinen sijaishuollon muodoista on kiireellinen sijoitus. Kiireellinen sijoitus puolestaan tehdään silloin, kun lapsi on välittömässä vakavassa vaarassa. Kiireellinen sijoitus on väliaikainen toimenpide, koska sen pitkäaikaisin kesto voi olla 30 päivää. Kuten huostaanotto, myös kiireellinen sijoitus voidaan tehdä, vaikka lapsi tai vanhemmat vastustaisivat sitä. Kolmas sijaishuollon muoto on avohuollon sijoitus. Avohuollon tukitoimena sijoittaminen perustuu kaikkien asianosaisten, kuten lapsen ja huoltajien suostumukseen, eli se on vapaaehtoista. (Huhtanen 2016, 33). Lastensuojelun toimenpiteiden taustalla on ajatus vanhemmuuden tukemisesta. Ennen kodin ulkopuolelle sijoittamista sosiaalityöntekijän tulee lastensuojelulain mukaisesti todeta avohuollon sekä läheisverkoston tukitoimien riittämättömyys. (Hoikkala ym. 2013, 4.)

Lapselle nimetty sosiaalityöntekijä tekee päätöksen lapsen sijaishuoltopaikasta. Sijaishuoltopaikan valinnalla on merkittäviä seurauksia sijoitettavan lapsen elämään. Valinnassa otetaan huomioon useita eri näkökulmia, kuten lapsen elämäntilanne kokonaisuudessaan ja sijaishuollon taustat, jotka vaikuttavat lapsen tarpeisiin ja sijaishuollon tavoit-

teisiin. (Sinko 2016, 5.) Sijaishuoltoapaikan valintaa ohjaa lastensuojelulaki. Laki määrittelee, että paikkaa valittaessa tulee huomioida yksilölliset tarpeet, ihmissuhteiden ja hoidon jatkuvuus sekä sijoituksen taustat. (Lastensuojelulaki 8.4.2011/316, 50 §.) Sijaishuoltoapaikka valitaan lapsen edun mukaisesti, jolloin siinä tarkastellaan muun muassa sijoituksen syitä sekä lapsen tilannetta. Ihmissuhteet, kuten lapsen perhe- ja sisarusuhteet huomioidaan sekä lapsen kieli, kulttuuri ja uskonto. Lain lisäksi sijaishuollon toteuttamista ja järjestämistä säätelee kansainväliset ihmisoikeussopimukset. (Sinko 2016, 5, 8.)

Sijaishuolto toteutetaan yleisimmin perhehoitona tai laitoshoidona. (Mt., 5, 8). Perhehoitoa harkittaessa arvioidaan, että löytyykö lapsen sukulaispiiristä tai läheisverkostosta joku, jonka luona perhehoito voitaisiin toteuttaa. Muutoin perhehoito voidaan järjestää lapselle entuudestaan vieraassa sijaisperheessä. Toinen vaihtoehto, eli laitossijoitus on toissijainen ratkaisu ja ensisijaisesti sijaishuolto pyritään järjestämään perhehoidossa. (Pösö 2015, 16–17.) Sijaishuoltoapaikan valinnassa huomioidaan muun muassa mahdollisuus sijoittaa sisarukset samaan paikkaan sekä lapsen erityiset tarpeet ja yksilöllinen tilanne. Sijaishuoltoapaikan valinnassa huomioidaan useita eri tekijöitä, esimerkiksi työyhteisön sosiaalityöntekijöiden näkemykset, lapsen ja vanhempien näkemykset ja toiveet, sekä mahdolliset linjaukset hyvinvointialueen sisällä. Lapsen ja vanhempien toiveet sijaishuoltoapaikasta otetaan huomioon tilanteeseen sopivalla tavalla ja heidän näkemyksensä vaikutuksen laajuus vaihtelee. Sijaishuoltoapaikan valintaa määrittää myös esimerkiksi sijaishuoltoapaikkojen tarjonta, kilpailutus sekä taloudelliset tekijät. (Laakso 2013, 9–10, 60.)

Lastensuojelun eri osa-alueilla, myös sijaishuoltoapaikkaa valittaessa keskeistä on huomioida ja turvata lapsen osallisuus ja oikeus ilmaista mielipiteitään. Lapsen tulee olla tietoinen sijaishuollon syistä ja taustoista. Sijaishuoltoapaikkaa valittaessa huomioidaan lapsen sosiaaliset suhteet ja läheiset, ja siksi myös sijaishuollon paikkakuntaan kiinnitetään huomiota. Pysyvyyden arviointi sijaishuoltoapaikan valinnassa on keskeistä, koska halutaan turvata lapsen suhteet vanhempiin, mutta myös pysyvyyttä lapsen arjen eri osa-alueilla lapsen edun mukaisesti. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan ja siksi sijaishuollon paikan fyysistä etäisyyttä pohditaan. Sijaishuoltoapaikan tulee pystyä tukemaan nuorta läheisten ihmissuhteiden säilyttämisessä. Kuitenkaan kaikki vanhemmat eivät

välttämättä edes halua pitää yhteyttä lapseensa. Yhteydenpito vanhempiin voi joissakin tapauksissa olla lapsen edun vastaista. (Sinko 2016, 5, 39, 47–49, 54, 64–65.)

Sijaishuollossa asuminen voi herättää paljon tunteita lapsessa. Sijaishuoltopaikassa eläminen tarkoittaa, että lapsen kasvatukseen osallistuu useita eri ihmisiä vanhempien lisäksi. Lapsen ympärillä olevat aikuiset vaikuttavat merkittävästi lapsen kasvuun ja kehitykseen. Sijaishuoltopaikka voi myös vaihtua, jolloin lapsen kasvattajien määrä lisääntyy entisestään. Sijaishuollossa eläminen tai perheiden kohtaamat haasteet voivat vaikuttaa lapsen käsityksiin vanhempien ja lasten aseisiin ja rooleihin. Sijaisvanhemmasta tai laitoksen ohjaajasta voi tulla lapselle merkittävä kiintymyssuhde tai vaihtoehtoisesti sijaisvanhemman tai sijaishuoltopaikan ohjaajan kanssa voi muodostua negatiivinen tai vihamielinen suhde. (Tolonen 2009, 148–150.) Sijaishuollon takia lapsi on irrotettu hänen verisiteistään. Sijaishuollon myötä lapsen suhde perheenjäseniinsä muotoutuu uudelleen. Esimerkiksi Hämäläisen haastattelemat lapset kertoivat, kuinka perhehoidossa sijaisäidin merkitys ei ollut sama, kuin biologisen äidin. Haastatelluilla lapsilla oli usein käsityksensä äidistä, jonka rooli ja asema muotoutuivat uudelleen sijaishuollon takia. Perhesuhteiden uudelleen muotoutumisesta äidin suhdetta pidettiin merkittävänä. Uudelleen muotoutuneet perhesuhteet yhdistettiin juurikin yhteydenpitoon, koska sijaishuollon myötä se oli muuttunut paljon. Tässä haastattelussa olleet lapset kaipasivat enemmän yhteydenpitoa ja tapaamisia perheenjäsentensä kanssa. (Hämäläinen 2012, 44, 122–123.)

Sijaishuollossa lapsella on oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempiansa, sekä muita läheisiä. Yhteydenpitoa ja tapaamisia voidaan säädellä lapsen edun mukaisesti, esimerkiksi sopia tapaamiset päivätapaamisiksi tai kokonaisen viikonlopun kestäväksi tapaamiseksi. Tapaamisia ohjaa myös sijaishuoltopaikan säännöt esimerkiksi kotiintuloajasta. Lastensuojelulaki turvaa ja tehostaa yhteydenpidon toteutumista. Sovittaessa yhteydenpidon toteutumisesta on huomioitava lapsen mielipide. Yhteydenpidon toteutumisesta, kuten tapaamisten määrästä sijaishuollon aikana on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja sovittava sosiaalityöntekijän kanssa yhteisesti. Yhteydenpito-oikeus on rajattu lapselle turvallisiin ihmisiin. Tapaamisten määrää arvioitaessa huomioidaan lapsen etu. Sijaishuollon tavoitteet ja syyt, sekä läheisten elämäntilanne ovat seikkoja, jotka yhteydenpidon toteutuksen arvioinnissa on otettava huomioon. Yhteydenpitoa ja tapaamisia

voidaan rajoittaa, mikäli se on lapsen edun mukaista. Joskus lapsen eduksi voi olla tiettyjen ehtojen asettamien, kuten vanhemman päihteettömyys, jotta tapaaminen voidaan järjestää. (Saastamoinen 2020, 439–449, 458–460, 486.) Laitoshuollossa olevaan lapseen voidaan kohdistaa rajoitustoimenpiteitä. Yhteydenpidon rajoittaminen on yksi rajoitustoimenpide, jolla lapsen yhteydenpitoaan esimerkiksi vanhempiinsa voidaan rajoittaa. Yhteydenpidon rajoittamisen päätös on aina määräaikainen ja sen tulee kattaa tiedot syistä ja rajoituksen laajuudesta. Yhteydenpidon rajoittaminen voi estää fyysisen kontaktin, mutta se voi kieltää myös yhteydenpidon puhelimitse tai ottaa haltuun lapsen yhteydenpitovälineet rajoituksen ajaksi. Yhteydenpidon rajoittamiselle on laissa määrätty kriteerit, kuten että yhteydenpito on vaaraksi lapselle tai muuten välttämätöntä esimerkiksi turvallisuuden kannalta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 62 §, 63 §.)

Sijaishuollossa ollaan lähtökohtaisesti väliaikaisesti, joten sijaishuollon aikana pyritään ylläpitämään lapsen perhesuhteita, koska tavoitellaan biologisen perheen yhdistämistä uudelleen (Eronen 2013, 65). Lapsen kotiutumiseen vaikuttaa useat eri asiat. Lapsen mielipide on yksi kotiutumisessa huomioon otettava asia ja kotiutumisen esteenä voi olla myös lapsen käyttäytyminen, joka voi näyttäytyä elämänhallinnassa, valmiuksissa ja sitoutumiskyvyssä. Kotiutumisen edellytyksenä on myös vanhempien tilanteen kartoittaminen. Kotiutumisen esteenä voi olla vanhempien terveydentila, mahdolliset riippuvuudet, rikollisuus, väkivaltaisuus, voimavarat sekä keinottomuus taata lapselle turvallinen kasvu- ja kehitysympäristö. Kotiutumisen yhteydessä vanhemmille ja lapsille voidaan tarjota erilaisia tukikeinoja arjessa pärjäämiseen. Kotiutumisen edellytyksenä voi siis olla myös sitoutuminen tarjottuihin tukikeinoihin. Vanhemmat voivat itse kokea, etteivät saa tarvittavia ja riittäviä tukikeinoja, jotta lapsi voisi asua jälleen kotona. (Laakso 2013, 13.) Perheen jälleenyhdistäminen ja lapsen sijoituksen purkaminen tarkoittaa, että ajatellaan sijoitusten taustalla olleiden syiden olevan mahdollista muuttua. Perheen jälleenyhdistämistä tuetaan lastensuojelusta sosiaalityöntekijän toimesta. (Pösö 2015, 19–21.)

2.2 Sijaishuollon sijainnin merkitys

Lapsen kuulumisen kokemus muodostuu usein silloin, kun lapsi kiinnittyy fyysisesti johonkin paikkaan. Kuulumisen tunne on mahdollista löytää myös uusista asuinpaikoista. Tunteet paikasta syntyvät koetusta arjesta ja erilaisista kokemuksista paikassa. Asuminen samassa paikassa pitkään synnyttää ihmiselle merkityksiä sekä sosiaalisia siteitä tähän paikkaan. Paikkakiintymys, varsinkin pienemmillä lapsilla on koti ja se voi olla myös esimerkiksi tietyt alueet, kuten puistot. (Ritala-Koskinen 2018, 83, 96–97.) Asuminen monessa eri paikassa vaikuttaa lapsuuteen. Suomessa lapsella voi olla vain yksi osoite, mutta sellaiset muutokset, kuin esimerkiksi sijaishuolto, monipaikkaistavat lapsen asumista. Suomessa ajatellaan, että koti ja perhe ovat tukipilareita lapsen hyvinvoinnille ja identiteetin rakentumiselle. (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018, 8–9.) Sijaishuoltopaikan sijainnissa huomioidaan lapsen etu. Sijaishuoltopaikan valinnassa huomioidaan lapsen edun mukaisesti se, että paikka olisi niin lähellä lapsen vanhempia ja läheisiä, kuin mahdollista. Lapsen etu huomioidaan, kun tarkastellaan sitä, ovatko suhteet vanhempien ja läheisten kanssa lasta tukevia, vai haittaavia. Sijaishuoltopaikkaa valittaessa sosiaalityöntekijät palaavat lapsen kirjauksiin ja dokumentteihin, joiden pohjalta valinta tehdään. Biologiset vanhemmat voivat olla myös lasten edulle haitaksi (Laakso 2013, 47, 75, 100.)

Lapsen eduksi voidaan katsoa, että hän on kauempana vanhemmistaan, erityisesti, jos sijaishuollon taustalla on haasteita vanhemmuudessa. (Eronen 2013, 65–66.) Ensisijaisena vaihtoehtona pidetään, että sijaishuolto järjestetään kunnan omissa laitoksissa tai sijaisperheessä lähellä. Tällöin lapsi on tutussa ympäristössä ja lähellä hänen alkuperäistä elinympäristöänsä, jota pidetään usein positiivisena asiana. Palveluntuottajia, eli sijaishuoltopaikkoja voi olla paljonkin, mutta vain vähän niistä on lähellä. Lapsen oikeus läheissuhteiden ylläpitämiseen on vaikea toteuttaa, jos sijaishuoltopaikka on yli 100:n kilometrin päässä. (Mt., 79, 96.)

Laakso on tehnyt etnografisen tutkimuksen lastenkotityöskentelystä. Laakson tutkimuksen havaintojen mukaan lasten vanhemmat vierailivat lastenkodilla esimerkiksi neuvotteluissa tai muuten lapsen asioissa. Vanhempien läsnäolo ja vierailut riippuivat tosin

siitä, millaisen välimatkan päässä vanhemmat asuivat. Vanhemmat toivat lapsilleen tavaroita, osallistuivat kускаamisiin ja hakivat lapsia viikonlopuksi lomalle kotiin. Tällaiset lyhytkin vierailut mahdollistavat kuulumisten vaihtoa niin työntekijöiden, kuin myös lapsen ja vanhemman välillä. Lastenkodeissa vanhempien on halutessaan usein mahdollista viettää enemmänkin aikaa lapsen kanssa. Laakson havaintojen mukaan vanhempien kanssa kommunikointi tapahtui melkein päivittäin. (Laakso 2009, 184, 191–193.) Lapsen näkökulmasta rinnakkaiset asuinpaikat lähellä toisiaan mahdollistavat niiden välillä liikkumisen osana arkea. Ihmissuhteiden näkökulmasta rinnakkaiset asuinpaikat ovat lapselle merkittäviä ja lapsille tärkeät paikat muodostuvat usein ihmissuhteiden kautta. Monipaikkaisuus voi olla arkinen ja luonnollinen asia lapselle. Tällöin voi muodostua rutiininomaisia käyntejä esimerkiksi kylässä vanhemmalla. Lapsen ja aikuisten sopimat käytännöt lapsen liikkumiselle eri paikkojen välillä, ovat tärkeitä lapsen toimijuuden kannalta ja vaikuttavat perhesuhteisiin (Ritala-Koskinen 2018, 82, 88–89, 99).

3 Perhesuhteet sijaishuollossa

3.1 Kiintymyssuhde

Käytän tutkielmassani lapsen kiintymyssuhteen ja kuulumisen kokemusten tarkastelun tukena Bowlbyn (1969) ajatteluun perustuvaa kiintymyssuhdeteoriaa. Bowlbyn ajatteluun perustuva kiintymyssuhdeteoria pyrkii selittämään ihmisen muodostamia siteitä muihin ihmisiin. Teorian mukaan menetykset ja erokokemukset aiheuttavat ihmisissä tunteita, jotka johtuvat näihin ihmisiin muodostetuista tunnesiteistä. Vauvaiässä, mutta myös kaikissa muissa elämän vaiheissa ihminen on taipuvainen läheisyyteen, turvaan ja lohtuun. (Sinkkonen 2004, 1866, 1871.) Kiintymyssuhdeteoriassa keskitytään tarkastelemaan ihmissuhteita, joita ihminen tekee varhain lapsuudessaan. Teoria tutkii sitä, miten varhaiset ihmissuhteet vaikuttavat ja näkyvät ihmisen elämän eri osa-alueilla myöhemmin. Ammattilaiset esimerkiksi lastensuojelussa voivat hyödyntää teoriaa perhesuhteiden tarkastelussa. Kiintymyssuhdeteoriaa voidaan käyttää esimerkiksi lastensuojelussa, kun tarkastellaan ihmisen perhesuhteita. (Sinkkonen & Kalland 2002, 7–9.) Ihminen muodostaa luontaisesti tunnesiteitä, jotka liittyvät ihmisen psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Tunnesiteiden avulla ihminen muodostaa kiintymyssuhteita. (Sinkkonen 2015a, 23–25.)

Kiintymyssuhteet, jotka ovat sopeutuvia tietyissä sosiaalisissa tai kulttuurillisissa konteksteissa, eivät välttämättä vastaa lapsen tarpeita toisessa kontekstissa. Sijaishuollossa kohdattavien perheiden monimuotoisuus edellyttääkin, että kiintymyssuhteiden arvioinnissa huomioidaan aina perheen, yhteisön ja kulttuurin kannalta keskeiset tekijät. (Wendy ym. 2003, 201–203.) Kaikissa sosiaalisissa ja kulttuurisissa ryhmissä lapset ja heidän ensisijaiset hoitajansa kehittävät tunnepitoisia siteitä ja järjestäytyneitä käyttäytymismalleja stressitilanteissa toimimista varten. Nämä suhteet kehittyvät ajan myötä, lapsen ja hoitajan kokemusten vuorovaikutuksessa. Bowlby (1969, 1973, 1980) esitti, että kiintymyssuhteet ovat osa biologista perimäämme ja ovat kehittyneet siksi, että ne lisäävät selviytymismahdollisuuksiamme. Esimerkiksi taaperon käyttäytyminen, kuten

hoitajan läsnäolon seuraaminen, ja hoitajan reagointi lapsen hätään, ilmenevät kokemuksen myötä ja näyttävät maksimoivan lapsen oppimista ja turvallisuutta. (Wendy ym. 2003, 196–198.)

Erilaisia tutkimusten, kuten vierastilanne -menetelmän, avulla on tunnistettu ja nimetty useita kiintymyssuhdemalleja. Turvallinen kiintymyssuhde muodostuu, kun kaikenlaisiin lapsen tunteisiin vastataan ja lapsi tuntee voivansa turvautua hoivaajaansa. Välttelevä kiintymyssuhde muodostuu, kun lapsi ei saa vastinetta kaikille tunteilleen ja oppii, että hoivaaja ei vastaa hänen negatiivisiin tunteisiinsa. Välttelevästä kiintymyssuhteesta voi seurata tunteiden piilottamista ja tunteiden näyttämistä harkitaan seuraamalla hoivaavan reagointia. Ristiriitainen kiintymyssuhde liittyy epävarmuuteen siitä, miten tunteisiin vastataan ja reagoidaan. Siksi ristiriitaisesti kiintynyt voi olla oppinut reagoimaan arvaamattomasti, esimerkiksi aggressiivisesti. Organisoitumaton kiintymyssuhde on yhteydessä usein koettuihin traumoihin ja laiminlyöntiin. Kiintymyssuhteiden muodostumiseen vaikuttaa lukuisia eri tekijöitä. Erilaiset kiintymyssuhdemallit näkyivät vierastilanne -menetelmässä lapsen erilaisina reaktioina, kun hoivaaja poistuu hänen läheisyydestään. Kaltoinkohtelulla ja laiminlyönnillä on nähty olevan yhteys turvattomaan, välttelevään kiintymyssuhteeseen. Välttelevällä kiintymyssuhteella on havaittu olevan yhteys mielenterveyden häiriöihin tai persoonallisuuden haasteisiin. (Sinkkonen 2015a, 23–39, 159–161.)

Sijaishuollon myötä lasta hoivaava aikuinen vaihtuu ja asettaa lapsen tilanteeseen, jossa hän muodostaa uudenlaisen kiintymyssuhteen hänen uusiin hoivaajiinsa. Pitkäaikaisen sijoituksen ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen välillä on nähty yhteyksiä, erityisesti kaltoinkohtelluiden lasten ja nuorten kohdalla. Pitkäaikainen sijoitus ei kuitenkaan riitä varmistamaan turvallisuutta. Kiintymyssuhteen vaihteluita on paljon tilanteista riippuen. (Josphe ym. 2013, 76–79.) Lapset ovat aktiivisia toimijoita asuinpaikkojen sekä ihmissuhteiden muutoksissa (Ritala-Koskinen 2018, 82). Sijaishuollossa elävät lapset joutuvat löytämään keinoja tasapainotella perhesuhteiden välillä. He joutuvat hahmottamaan oma asemansa biologisessa perheessä, mutta myös sijaishuoltopaikassa, jotta he voivat tuntea kuulumisen kokemuksia joko sijaishuoltopaikassa tai biologisessa perheessä tai molemmissa. (Bengtsson & Luckow 2020, 107.) Sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten vanhemmilla on taustalla erilaisia tilanteita, ja suhteet perheiden

sisällä ovat erilaisia. Lasten vanhempien tilanteen on havaittu vaikuttavan yhteydenpitoon ja tapaamisiin lapsen ja vanhempien välillä. Vanhemman asuinpaikka vaikuttaa myös yhteydenpitoon ja tapaamisiin. Sosiaalityöntekijä huomioi sijaishuoltoa järjestettäessä lapsen suhteen hänen vanhempiinsa. (Eronen 2013, 67.) Laitossijoitus voi heikentää lapsen mahdollisuuksia muodostaa pysyviä kiintymyssuhteita (Kalland 2011, 216).

Sijoituksen myötä lapsen muodostamat kiintymyssuhteet muuttuvat, koska esimerkiksi pysyvyyden tunne voi häiriintyä. Sijoituksen taustalla olleet syyt viittaavat siihen, että lapsen elinympäristö ei ole ollut täysin hänen kehitystään suojaava. Sijoituksen taustalla olleiden syiden vuoksi lapsella voi olla herkemmin kiintymyssuhdehäiriöitä. Lisäksi sijoitus itsessään on epätyypillinen kokemus lapsen elämässä, joka osaltaan vaikuttaa kiintymyssuhteiden muodostamiseen. Sijoituspaikan pysyvyys onkin keskeinen kiintymyssuhteeseen vaikuttava tekijä. (Kalland 2011, 207–216.) Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian (1969) näkökulman mukaan lapsuudenaikaiset ihmissuhteet liittyvät ja vaikuttavat ihmisen kehitykseen myös myöhemmässä iässä. (Sinkkonen & Kalland 2002, 7–9.) On kuitenkin myös havaittu, että lasten kiintymysoletukset ja käyttäytymismallit voivat muuttua ajan myötä, jos myöhäisemmät suhteet kehittyvät eri tavalla, kuin aiemmat suhteet. Esimerkiksi sijaishuollossa turvalliset kokemukset, kuten myönteisen kiintymyssuhteen kehittyminen sijaisvanhempaan voi osittain korjata varhaisen laiminlyönnin tai trauman vaikutuksia. (Wendy ym. 2003, 196–198.)

Lapsuuden kiintymystyylillä on vaikutuksia sosiaalisessa, emotionaalisessa ja kognitiivisessa kehityksessä. Lapsuuden kokemukset turvasta, läheisyydestä ja omasta arvosta ohjaavat ihmisen toimintaa myöhemmin elämässä, koska nämä käsitykset ovat melko pysyviä. Erilaiset traumaattiset tai stressaavat kokemukset voivat aiheuttaa lapsessa kuitenkin turvattomuutta, vaikka lapsuuden kokemus turvallisuudesta olisikin positiivinen. (Punamäki 2002, 175–176.) Toisaalta "kokemuksesta riippuva" oppiminen antaa mahdollisuuden siihen, että pitkäjänteiset, herkät ja tukevat sijaisvanhemmat voivat tarjota kiintymyssuhteita korjaavia kokemuksia. Rakastavat sijaisvanhemmat voivat osoittaa lapselle, että hoivaajat voivat olla luotettavia ja että lapsi ansaitsee huomiota ja huolenpitoa. Lisäksi he voivat auttaa lasta kehittämään ymmärrystä sosiaalisista suhteista ja luoda turvallisen ympäristön uusien ihmissuhdetaitojen harjoittelukselle. (Wendy ym. 2003, 198–201.)

Sijaishuollossa elävät lapset saattavat kokea biologisen perheensä toistuvaa hajoamista ja jälleenrakentumista ja he saattavat liikkua biologisen perheen ja sijaisperheen välillä. Perheen käsitys voi olla tällöin erilainen ja se voi olla vaikea ratkaista. Sijaishuollossa elävien lasten voi olla haastavaa solmia kiintymyssuhteita. Aiemmat ihmissuhteet voivat vaikeuttaa suhteiden luomista uusiin hoitajiin sijaishuollossa. Sijaishuollossa olevien lasten kokemukset perheestä voivat olla epävarmuuden ja muutosten leimaamia. Lasten kiintymys ja kuuluvuuden tunne sijaisvanhempia kohtaan voi olla vahvaa. Biehalin tutkimuksessa tällaiset vahvasti sijaisvanhempiin kiintyneet lapset eivät olleet tavanneet biologisia vanhempiaan vuosiin. Kiintymys ja kuuluvuuden tunne voi olla myös kahdessa paikassa, esimerkiksi biologisia vanhempia kohtaan sekä sijaishuollon huoltajaa kohtaan. (Biehal 2014, 956–964.) Lisäksi, vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteen luonteesta riippumatta, on aina tärkeää huomioida myös muita vanhemmuuden ja vanhemman ja lapsen välisen suhteen osa-alueita, kun arvioidaan interventiotarvetta ja suunnitellaan palveluja. Esimerkiksi, jopa vanhemmilla, jotka kykenevät muodostamaan turvallisia kiintymyssuhteita lastensa kanssa, saattaa olla muita vaikeuksia vanhemmuudessa. Heidän kokemattomuutensa, resurssien puute, henkilökohtaiset ongelmat, päihteiden väärinkäyttö, mielenterveys tai parisuhteet saattavat johtaa lasten laiminlyöntiin tai riittämättömään valvontaan tai muuten vaarantaa lasten hyvinvoinnin. Tapaamiset ovat vain yksi useista interventioista, joita yleensä vaaditaan, jos palveluilla halutaan tukea ja vahvistaa vanhemmuutta ja vanhemman ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta. (Wendy ym. 2003, 203–204.)

Josephin tutkimuksessa havaittiin, että sijaishuollossa olevissa nuorissa kiintymyksen turvallisuutta sijaisäitiä kohtaan ennustivat nykyisen vuorovaikutussuhteen laatu sekä sijoituksen kesto. Lisäksi kiintymyksen laatu sijaisperheiden nuorilla liittyi vähäisempään häiriökäyttäytymiseen. (Joseph ym. 2013, 67–68.) Vanhemman ja lapsen välisen suhteen osa-alueet voivat ohjata sosiaalityöntekijöitä, jotka pyrkivät ymmärtämään ja tukemaan näitä suhteita paremmin sijaishuollon aikaisissa tapaamisissa. Kiintymyssuhteiden universaalit osa-alueet viittaavat siihen, että kun perheenyhdistäminen on pysyväisratkaisun tavoitteena, säännöllisiä tapaamisia tulisi kannustaa; että perheitä tulisi tukea ennen tapaamisia, niiden aikana ja jälkeen; ja että turvallisia kiintymyssuhteita tulisi tu-

kea lasten ja heidän sijais- sekä biologisten vanhempiensa välillä. Kehitykselliset näkökohdat osoittavat tarpeen räätälöidä tapaamiset lasten ja vanhempien muuttuvien kehityksellisten tarpeiden mukaan. Säännölliset ja tiheät tapaamiset ovat erityisen tärkeitä varhaislapsuudessa ja lapsuuden alkuvaiheessa. (Wendy ym. 2003, 203–204.)

Sijaishuollon myötä lapsi, sekä sijaisvanhemmat tai laitoksen henkilökunta alkavat rakentamaan vuorovaikutussuhdetta alusta. Poislukien sijoituksissa, joissa lapsi on sijoitettuna läheisverkostoonsa, joka on lapselle ennalta tuttu. Uuteenkin vuorovaikutussuhteeseenkin vaikuttaa lapsen varhaiset kokemukset. Bowlby on kuitenkin kiintymyssuhdeteoriassaan (1969) nostanut esille lasta hoivaavan aikuisen merkityksen lapsen vuorovaikutustaidoissa. (Pasanen & Tervonen-Arnkil 2015, 180–184.) Biologisten vanhempien asenne vaikuttaa suuresti, miten lapsi sopeutuu uuteen ympäristöön sijaishuollon seurauksena. Biologisten vanhemmat voivat omalla käytöksellään myötävaikuttaa tai vastustaa lapsen asemaa sijaishuollossa. Sijaishuoltopaikan aikuiset, joko sijaisvanhemmat tai laitoksen henkilökunta vaikuttavat myös lapsen sopeutumiseen. Lapsen haasteet sopeutumisessa voi viitata siihen, että lapsi on kasvanut poikkeuksellisessa, lapsen kehitystä vaarantavassa kasvuympäristössä aiemmin. (Sinkkonen 2015b, 148–151.)

Ymmärrys kiintymyssuhteiden eri ulottuvuuksista voi ohjata sosiaalityöntekijöitä kehityksellisesti ja kulttuurisesti sensitiiviseen työskentelyyn sekä tarjota perustan kiintymyssuhteiden ongelmien tunnistamiselle. Kiintymyssuhteiden yleismaailmalliset piirteet, kuten tunnepohjaisen siteen kehittyminen lasten ja heidän ensisijaisten hoitajiensa välillä, kumpuavat yhteisestä geneettisestä perimästämmme. Ne tarjoavat kriteerejä vanhemman ja lapsen välisten kiintymyssuhteiden ymmärtämiseen sosiaalisista ja kulttuurisista taustoista riippumatta. (Wendy ym. 2003, 196–198.) Lapsen taustat ja kokemukset ovat kytköksissä hänen käyttäytymiseensä sekä elämäntilanteeseen. Taustat ja perhesuhteiden tilanne ovat aina yksilöllisiä. Sijaishuollossa olevan lapsen tilannetta ei voida huomioida kokonaisvaltaisesti ilman, että kiinnitetään huomiota perhesuhteisiin ja läheisiin. Sijaishuollon työntekijöiden tai sijaisvanhempien tulee olla tietoinen lapsen perhesuhteista ja läheisistä, jotta työskentely ja yhteistyö on lapsen edun mukaista. (Koi-visto 2023, 26–28.) Hämäläisen haastattelemat nuoret ja lapset usein nimesivät kuitenkin biologiset perhesuhteet merkittävämmiksi, kuin sijaisperheen. Biologiset perheenjä-

senet esiintyivät haastatteluissa ”omana” sekä osana nuorten identiteettiä. Sisarussuh- teita biologisiin perheenjäseniin pidettiin myös merkittävänä. Haastatteluun osallistuvat nuoret tunsivat useimmiten kuulumisen ja kiinnittymisen tunteita biologisten vanhem- piensa kanssa. Äitiä on pidetty haastatteluissa ensisijaisena henkilönä sijaishuollossa olevien nuorten kohdalla. Hämäläisen haastattelemat nuoret tunsivat ikävän tunteita perheenjäseniänsä, erityisesti äitiään kohtaan. Hämäläisen tekemiä haastatteluja tiivis- täen, lapsille biologinen vanhemmuus näyttäytyi omana ja oikeana, vaikka perhehoi- dossa olevien nuorten sijaisvanhemmat olisivatkin vanhempia sosiaalisen toteuttamisen näkökulmasta. (Hämäläinen 2012, 124–126,129–132.)

Sijaishuoltopaikan aikuisten tietämys erilaisista kiintymyssuhteista ja -malleista on tär- keää. Sijaishuoltoon tulevilla lapsilla on taustalla katkonainen hoivasuhde, joka voi olla muodostunut sijaishuoltoon siirtymisen seurauksena tai aiemmin. Sijoitetuilla lapsilla on havaittu olevan reaktiivisia kiintymyssuhdehäiriöitä sekä estoton sosiaalisen vuorovai- kutuksen häiriöitä. Erityisesti monissa sijaishuoltopaikoissa olleilla ja hauraita varhaisia kiintymyssuhteita omaavilla lapsilla on havaittu olevan edellä mainittuja häiriöitä. Näillä häiriöillä on havaittu olevan yhteys mielenterveysongelmiin sekä haasteisiin sosiaalisissa suhteissa. (Sinkkonen 2015b, 156–158.) Meillä ei ole varmaa tietoa siitä, että miten yk- silö sisäistää varhaiset kaltoinkohtelun tai laiminlyönnin kokemukset ja miten ne vaikut- tavat myöhempään vuorovaikutussuhteisiin ja sopeutumiseen. Kaltoinkohdellut ja sijais- perheeseen sijoitetut lapset ovat riskissä sopeutumisvaikeuksille ja haasteille ihmissuh- teissa sijaisvanhempiansa kanssa. Erään tutkimuksen tulokset osoittivat, että kaltoin- kohdelluilla lapsilla on paljon potentiaalia muodostaa turvallisia kiintymyssuhteita. (Jo- seph ym. 2013, 67–68.) Lapsuuden traumaattisilla kokemuksilla, kuten kaltoinkohtelulla, perheväkivallalla tai muulla yllättävällä tapahtumalla voi olla vaikutuksia myöhempään elämään. Trauman käsitteleminen ja sen vaikutukset kehitykseen ovat riippuvaisia lap- sen opitusta kiintymysmallista. (Punamäki 2002, 184–188.)

3.2 Kuulumisen kokemus

Jokainen määrittelee oman kuulumisen tunteensa itse (Larsson ym. 2024, 5–6). Kuuluminen voidaan määritellä esimerkiksi tunteeseen ”olla kotona” sekä samaistua sosiaaliseen, relationaaliseen ja materiaaliseen ympäristöön. Sijaishuollossa elävät lapset rakentavat ja muodostavat kuulumisen tunteita niin uusien, kuin vanhojen perhesuhteiden jatkumossa. Kuulumisen tunne voi nousta sijaishuollon myötä esille, koska sijais- huollossa perhesuhteet muuttuvat ja aiempi ”kuulumisen ympäristö” muuttuu. (Bengtsson & Luckow 2020, 107.) Kuulumisen käsitteellä tarkoitetaan paikkaan liittyviä tunteita, sosiaalisia suhteita sekä muita ominaisuuksia. Kuulumisen kokemukset ovat yhdistettävissä perusturvallisuuteen ja identiteettiin, sekä niiden muodostumisiin. Kuulumisen tunteeseen on yhdistetty käsitykset pysyvistä kodista ja perheestä. Tätä ajatusta on kuitenkin nykyään kyseenalaistettu. Kokemukset kuulumisesta voivat olla monitekijäisiä ja lapsi voi esimerkiksi kokea kuulumisen tunnetta monessa eri paikassa, tai vaihtoehtoisesti ei missään paikassa. Perusturvallisuus ja identiteetin muodostuminen voi tapahtua myös ymmärtämällä moninaisen kuulumisen tunteen. (Forsberg 2018, 187.)

Kuulumisen tunnetta vahvistaa vakaa ympäristö, yhteiset kiinnostuksen kohteet ja vastavuoroinen tuki. Kuuluminen voi perustua muun muassa tunneyhteyteen, tukeen, hoivaan, hyväksyntään ja fyysiseen läsnäoloon. Kuulumisen kokemukseen vaikuttaa ajan viettäminen, mikä viittaa siihen, että kuulumisen kokemus vaatii fyysistä läsnäoloa. Myös yhteiset kokemukset lisäävät kuulumisen tunnetta. Subjektiivisuus korostaa ihmisen käsitystä olevansa osa ryhmää. Pysyvyys painottaa, että kuulumisen tunne muodostuu, kun se liitetään osaksi jotain ryhmää. Vastavuoroisuus kuvastaa tunteiden ja kokemusten jakamista ryhmässä. Dynaamisuus kuvastaa ulkoisia olosuhteita, kuten maantieteellistä paikkaa. (Larsson ym. 2024, 2–6, 12.) Lapsen käsitykset itsestään ja perheidenteetistään vaikuttavat kuulumisen tunteeseen. Kuulumisen tunne voi määriytyä siten, miten lapset kokevat biologisen perheensä. (Biehal 2014, 967–968.)

Kuulumisen tunteen syntymistä haastaa epävarmat ihmissuhteet. Kuulumisen kokemuksen puute tai juurettomuus voi aiheuttaa tyhjyyden tunnetta, hämmästyksiä ja kotikävää. Oman perheenjäsenen tuntemattomuus voi luoda kuulumattomuuden tunnetta.

Tämä viittaisi siihen, että yhteydenpidon tiheys ei olisi kovin merkittävä tekijä, vaan enemmänkin yhteydenpidon laatu. (Larsson ym. 2024, 2–3, 8.) Sijaishuollossa olevien lasten perhesuhteet eivät ole yksiselitteisiä, vaan ne muotoutuvat suhteessa ihmisiin, taustaan ja kokemuksiin. Kuulumisen kokemus muodostuu erilaisista merkityksistä, esimerkiksi emotionaalisesta, fyysisestä ja toiminnallisesta kiintymyksestä. Sijaishuollossa elävät lapset muodostavat kuulumisen tunnetta suhteessa materiaaliin ja rakenteellisiin olosuhteisiin. Kuulumisen kokemus muotoutuu uudelleen jatkumona erilaisissa perheympäristöissä. (Bengtsson & Luckow 2020, 115–116.)

3.3 Tapaamiset sijaishuollossa

Lastensuojelulaki velvoittaa turvaamaan sijaishuollossa olevalle lapselle tärkeitä, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet, kuten perheenjäsenet. Lapsella on oikeus tavata ja pitää yhteyttä hänelle tärkeisiin henkilöihin. Laki velvoittaa sosiaalityöntekijää tukemaan lapsen yhteydenpitoa läheisiin ja turvallisiin ihmisiin sijaishuollon aikana. (Lastensuojelulaki 417/2007, 54 §; Saastamoinen 2020, 437.) Yhteydenpito-oikeus liittyy lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin. Lapsen läheisten ihmissuhteiden ylläpitäminen ja tukeminen on riippumaton sijaishuollon muodosta, kuten perhehoidosta tai laitoshuollosta. Sijaishuollossa olevan lapsen yhteydenpito ei kuitenkaan voi olla täysin omaehtoista tai suunnitelmattonta. Yhteydenpidon suunnittelussa otetaan huomioon lapsen tarpeet ja yksilöllinen tilanne. Myös sijaishuoltopaikkaa arvioitaessa huomioidaan miten lapsen ja hänen tärkeiden ihmissuhteiden turvaaminen toteutuu käytännössä. (Saastamoinen 2020, 439–440.) Suunnitelmalliset ja ennalta sovitut vanhempien tapaamiset, kasvokkain tapahtuvat kontaktit biologisten vanhempien kanssa ovat ensisijainen keino vanhemman ja lapsen välisen suhteen ylläpitämiseen ja tukemiseen. Vuorovaikutuksen säilyttäminen on oleellista jälleenyhdistämisen mahdollistamiseksi. Vanhempien ja lasten kokemukset tapaamisista, tapaamisten aikana havaittu vuorovaikutuksen laatu sekä lasten hyvinvointiin liittyvät lopputulokset vaihtelevat huomattavasti. Siksi joillekin vanhemmille ja lapsille tapaamiset voivat olla ongelmallisia. Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde on yksi tärkeä tekijä, joka vaikuttaa tapaamisten laatuun. Kiintymyssuhdeteoria ja -tut-

kimus osoittavat, että kiintymyssuhteissa on yleismaailmallisia, kehityksellisiä, vaihtelevia ja ongelmallisia piirteitä. Nämä kiintymyssuhteen piirteet tarjoavat hyödyllisen lähestymistavan vanhemman ja lapsen välisten suhteiden ymmärtämiseen, arvioimiseen ja tukemiseen sijaishuollon aikaisissa tapaamisissa. (Wendy ym. 2003, 195.)

Lastensuojelussa on tärkeää tukea säännöllisiä ja tiheitä vanhempien tapaamisia aina, kun perheenyhdistäminen on palvelun realistinen tavoite – erityisesti lapsen varhaislapsuudessa. Kiintymyssuhteiden kehittyminen vaatii kokemusta, ja ilman säännöllisiä ja usein toistuvia tapaamisia sijaishoito voi vakavasti ja kielteisesti vaikuttaa vanhemman ja lapsen väliseen kiintymyssuhteeseen. Toisaalta sosiaalityöntekijöiden tulisi huomioida, että lapsen ensisijainen kiintymyssuhde voi muodostua sijaisperheeseen, eikä tämä välttämättä kerro biologisen vanhemman haluttomuudesta tai kyvyttömyydestä hoivata lasta. Vauvat ja pienet lapset muodostavat kiintymyssuhteita niiden aikuisten kanssa, jotka ovat saatavilla ja vastaavat heidän tarpeisiinsa. (Wendy ym. 2003, 198–201.) Yhteydenpito lapsen ja vanhemman välillä sijaishuollossa voi ehkäistä lapsen pelkoa hylätyksi tulemisesta. Yhteydenpito edistää jatkuvuutta lapsen elämässä. Yhteydenpito vanhempiin voi kuitenkin olla myös haitallista lapselle. Vanhempien kanssa jatkuva yhteydenpito voi olla haitaksi sijaishuollon tavoitteille ja saavutuksille. Vanhemmat voivat joskus kokea kielteisenä, jos lapsi kiintyy esimerkiksi perhehoidossa oleviin sijaisvanhempiin. Sijaisvanhempiin muodostettu suhde voisi kuitenkin muodostua lapselle merkittäväksi asiaksi. (Hämäläinen 2012, 124–126, 135–136.) Tapaamiset voivat olla ratkaisevan tärkeitä riittävien kiintymyssuhteiden ylläpitämisessä ja kehittämisessä, mikäli lapset palaavat takaisin vanhempiensa luokse. Päättäjät ja ammattilaiset voivat tehdä virhearvioita ja epäasianmukaisia päätöksiä, jos he tukeutuvat liian yksinkertaistettuihin arvioihin tästä monimutkaisesta ilmiöstä. Toisaalta he eivät ehkä arvosta, ja siten epäonnistuvat tukemaan, olemassa olevien vanhemman ja lapsen välisten kiintymyssuhteiden myönteisiä piirteitä. (Wendy ym. 2003, 203–204.)

Lastensuojelun tulisi tukea vanhempia ja lapsia tapaamisten kaikissa vaiheissa. Lapset ja hoitajat muodostavat usein tunnepitoisia siteitä, myös kaltoinkohtelun yhteydessä. Lapsen sijoitus ja ero ensisijaisesta hoitajasta on stressaavaa tai traumaattista molemmille osapuolille. Tapaamiset voivat nostaa pintaan uudelleen vaikeita tunteita, jotka liittyvät jälleennäkemiseen ja eroon. (Wendy 2003, 198–201.)

Kiintymyssuhteiden vaihtelevat osa-alueet korostavat kodinomaisten tapaamisympäristöjen tarvetta sekä ymmärryksen ja tuen merkitystä vanhemman ja lapsen suhteille niissä sosiaalisissa ja kulttuurisissa konteksteissa, joissa ne muotoutuvat. Ne viittaavat myös siihen, että arvioinnit turvallisista ja turvattomista kiintymyssuhteista niiden vanhempien kanssa, joista lapset on erotettu sijaishuollon vuoksi, ovat rajallisesti hyödyllisiä. Tapauksissa, joissa on ongelmallisia kiintymyssuhteita, tapaamisten tulisi yleensä olla sovitettu yhteen muiden intensiivisten palveluiden kanssa ja ne saattavat vaatia ammatillista valvontaa. (Wendy ym. 2003, 203–204.)

Huostaanotetut lapset ovat kokeneet katkoksia kiintymyssuhteissa. Käyttäytymistä, joka saattaa näyttää turvattomalta kiintymykseltä, tulisi aina arvioida erossaolon ja menetyksen kontekstissa. Esimerkiksi lapsi, joka tarrautuu äitiinsä tapaamisen aikana, saattaa itse asiassa osoittaa turvallista kiintymystä ja käyttää vanhempaa turvasatamana stressaavassa tilanteessa, sen sijaan että käyttäytyminen olisi osoitus turvattomasta kiintymyksestä. (Wendy ym. 2003, 201–203.) Lapsen ja vanhemman välinen suhde voi olla huono, mikä on ilmennyt, kun on tarkasteltu sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten taustoja. Siksi onkin merkittävää, että sijaishuoltopaikoissa vuorovaikutusta tuetaan ja harjoitellaan, mikäli taustalla on haasteita. Lapsen ja vanhemman välinen suhteen ajatellaan usein kestävästi kauemmin, kuin sijaishuolto. Siksi sijaishuoltoa suunniteltaessa huomioidaan lapsen perhesuhteet. Yhteydenpito ja yhteistyö sijaishuollossa vanhemman kanssa voi lisätä lapsen luottamusta niin sijaishuoltopaikkaan, kuin myös vanhempaan. (Koivisto 2023, 30–31.) Lapsi voi myös itse vastustaa yhteydenpitoa esimerkiksi vanhempansa tai vastustaa esimerkiksi kotilomia (Saastamoinen 2020, 483–485). Vanhempi, joka peruuttaa tapaamisen, ja lapsi, joka kieltäytyy lähestymästä vanhempaa, voivat molemmat ilmaista eron aiheuttamaa kipua. Sosiaalityöntekijöiden tulisi ottaa huomioon näiden käyttäytymisten moninaiset mahdolliset syyt eikä automaattisesti tulkita niitä kiintymyssuhteen ongelmaksi. Siirtymävaiheissa tapaamisten alkuun ja loppuun tulee kiinnittää erityistä huomiota ja tukea vanhempia ja lapsia. Myös sijaisvanhemmilla ja muilla tapaamisten järjestelyihin osallistuvilla on tärkeä rooli. Esimerkiksi lapsen kuljettajan tulisi olla lapselle tuttu ja kykenevä tarjoamaan emotionaalista tukea. Kiintymyssuhteen tukemiseen liittyen on tärkeä huomioida sekä biologisiin että sijaisvanhempiin. Sijaisvanhempaan muodostettu kiintymyssuhde voi olla lapselle todella tärkeä. (Wendy ym. 2003, 198–201.)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä

Sijoitetuilla lapsilla voi olla erilaisia kokemuksia kiintymyssuhteista, jotka voivat vaikuttaa heidän emotionaaliseen kehitykseensä ja kuulumisen kokemuksen muodostumiseen. John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian (1969) näkökulmasta varhaiset kiintymyssuhteet ovat keskeisiä lapsen turvallisuuden, itsesäätelyn ja sosiaalisten suhteiden kehityksessä. Sijaishuollossa lapsi joutuu usein eroon ensisijaisista kiintymyshenkilöistään, mikä voi vaikuttaa hänen kykyynsä muodostaa uusia kiintymyssuhteita ja kiinnittyä uuteen elinympäristöön. Sijaishuolto kytkeytyy ja vaikuttaa merkittävästi lapsen kiintymyssuhteisiin ja kuulumisen kokemukseen.

Tutkimuskysymykset:

- Millaisia merkityksiä lapsen sijoittaminen lähelle biologisia vanhempia voi saada?
- Miten lapsen kiintymyssuhde ja kuulumisen kokemus ilmenevät sijaishuollossa lähellä biologisia vanhempia?

Tässä tutkielmassa tutkimustehtävänäni on tarkastella millaisia merkityksiä sijaishuolto lähellä biologisia vanhempia voi saada. Tarkastelen erityisesti lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista ja kuulumisen kokemusta, kun sijaishuolto on lähellä. Tutkielman tavoitteena on ymmärtää, millaisia merkityksiä tällaisella sijoitusratkaisulla voi olla lapsen perhesuhteille, kiintymyksen rakentumiselle, kuulumisen kokemukseksi sekä sopeutumiseksi sijaishuoltopaikkaan. Lisäksi tarkastelen miten biologisten vanhempien tilanne ja asennoituminen vaikuttaa sijaishuoltoon ja lapsen emotionaalista asettumista uuteen elinympäristöön. Tarkoitukseni on tarkastella kiintymyssuhteita ja kuulumisen kokemuksen muodostumista myös Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian (1969) valossa.

4.2 Metodologia

Tutkimukseni on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty Webropoliin laaditun kyselylomakkeen avulla. Kyselylomakkeen linkin julkaisin Facebookissa Sosiaalialan yhteistyö- ja uraverkosto -ryhmässä sekä Sosiaalityön uraverkosto -ryhmässä. Ryhmät ovat tarkoitettu sosiaalityöntekijöille ja sosiaalialan ammattilaisille. Kyselyyn pyydettiin vastauksia lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä, jotka ovat työskennelleet sijaishuollossa olevien lasten kanssa. Kyselylomakkeessa (Liite 1) vastaajat vastasivat omin sanoin avoimiin kysymyksiin. Kyselylomakkeeseen vastauksia tuli yhteensä 12. Tutkimustulokset perustuvat sosiaalityöntekijöiden käsityksiin ja ajatuksiin lapsen kiintymyssuhteesta ja kuulumisesta.

Tutkimuksessa kotipaikkakunnan merkitystä, sekä kiintymyssuhteen kokemuksia tarkastellaan sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu John Bowlbyn (1969) kiintymyssuhdeteoriasta sekä sijaishuollon käsitteistä. Tarkoitukseni on tuottaa hyödyllistä tietoa lastensuojelun käytäntöön. Tutkimalla kyseistä ilmiötä voin tuoda esille näkökulmia siihen, kun lapselle etsitään sijaishuoltopaikkaa ja pohditaan paikan vaikutusta lapsen kiintymyssuhteeseen ja kuulumisen kokemukseen. Tutkimuksessa lapsen määritelmä perustuu lastensuojelulain (28.12.2023/1283) 6 §:n määritelmään, jonka mukaan lapseksi voidaan katsoa kaikki alle 18-vuotiaat.

Laadullinen tutkimus mielletään ihmistieteelliseksi ja ymmärtäväksi tutkimukseksi. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään fenomenologis-hermeneuttista näkökulmaa, jonka mukaan tutkimuksessa tutkitaan ihmisiä, jolloin tutkimusta katsotaan muun muassa ihmisten kokemusten kautta. Keskiössä on siis tulkinnallisuus ja elämismaailma, koska ymmärrys edellyttää tulkintaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 39–40, 73.) Tutkimuksessa tarkastellaan lapsen kiintymyssuhdetta ja kuulumisen kokemusta, sekä sijaishuollon kotipaikkakunnan merkityksiä sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Laadullisen tutkimuksen lähtökohdat kytkeytyvät siis tiukasti osaksi tutkimusaiheeni. Tutkimuksessa käytetään sosiaalityöntekijän näkökulmaa, koska tarkoitus on tuottaa tietoa käytännön työhön sijaishuoltopaikkaa valittaessa.

Laadullisen tutkimuksen yksi yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä on kysely (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83). Tutkimukseni aineisto kerättiin laadullisella kyselytutkimuksella. Kysely toteutettiin Webropol-kyselynä, jossa pyydettiin sosiaalityöntekijöiltä vastauksia 15 avoimeen kysymykseen. Kyselyyn vastattiin anonyymina ja vastaajia ohjeistettiin vastaamaan ilman arkaluontoisia henkilötietoja. Kyselylomake laaditaan tiedonantajien, tässä tutkimuksessa sosiaalityöntekijöiden täytettäväksi (mt., 85). Laadullisessa aineistonkeruussa pyritään saamaan aineistosta sellaisia näkökulmia, jotka ovat tutkimuksen kannalta oleellisia. (Elo ym. 2022, 216.)

4.3 Aineiston analyysi

Tämän laadullisen tutkimuksen aineiston analyysi toteutettiin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Sisällönanalyysi sopii käytettäväksi käyttämäni kyselyn analysointiin ja sen tavoite on saada ymmärrettävä ja täsmällinen käsitys tarkasteltavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysi on asioihin, aiheisiin ja teemoihin keskittyvä analyysitapa, jolloin kiinnitetään huomiota aineiston sisältöön, eikä niinkään esimerkiksi kielellisiin valintoihin. Kyselyn vastauksista tehdään vertailua kiinnittämällä huomiota vastausten sisältöön. (Vuori 2021.) Sisällönanalyysi on yksi yleisimmistä laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä. Sisällönanalyysi on hyvä menetelmä moninaisten kokonaisuuksien analysointiin. Sisällönanalyysi mahdollistaa aineiston analysoimisen niin, että siitä voidaan saada yleinen käsitys. Sisällönanalyysin tarkoitus on, että tutkija tekee tutkimustuloksista ja analyysistä johtopäätöksiä. (Elo ym.2022, 216.) Sisällönanalyysin avulla pystyn tarkastelemaan tutkittavaa ilmiötä yleisellä tasolla ja selkeästi. Valitsin analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin, koska haluan keskittyä tiedonantajien informaatioon. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä keskitytään aineiston käsitteisiin ja niistä pyritään saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127.)

Sisällönanalyysin vaiheet voidaan jaotella valmistelu- analyysi- ja raportointivaiheeseen. (Elo ym. 2022). Analyysisuunnitelman tekemiseen olen käyttänyt apuna Tuomen ja Sa-

rajärven (mt., 123) esiin tuomaa etenemiskuviota. Kuvion 1 mukaan sisällönanalyysi etenee dokumenttien eli kyselyn lukemisesta ja perehtymisestä tarkempaan ilmausten etsimiseen. Seuraavaksi tekstistä muodostetaan pelkistettyjä ilmauksia. Sitten analyysi etenee vastausten samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien havainnointiin, jonka jälkeen ilmauksia yhdistellään ja ryhmitellään. Lopuksi muodostetaan käsitteitä dokumentin vastauksista, jotka antavat vastauksia tutkimustehtävän täyttämiseksi. (Mt., 123.)

Kuvio 1. Teorialähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (mukaillen Tuomi & Sarajärvi 2018, 123).

Lähdin toteuttamaan sisällönanalyysiä vaihe vaiheelta. Aloitin aineiston analyysin perehtymällä kyselyn vastauksiin. Luettuani aineiston huolellisesti läpi, tein siitä alustavia havaintoja takertumatta liikaa yksityiskohtiin. Havaitsin, että aineistosta muodostuu kaksi selkeää asiakokonaisuutta. Tekijät, joilla on negatiivisia vaikutuksia lapsen kiintymykseen ja kuulumisen kokemukseen, sekä tekijät, joilla on positiivisia vaikutuksia lapsen kiintymykseen ja kuulumisen kokemukseen, kun lapsi on sijaishuollossa lähellä bio-

logisia vanhempiaan. Myöhemmin havaitsin aineistosta muita merkityksiä, joita sijais- huolto lähellä biologisia vanhempia voi saada. Aineistosta nousi myös näkemyksiä lap- sen kuulumisen kokemuksen ja kiintymyssuhteiden muodostumiselle. Alla taulukossa 1 olen kuvannut, miten olen muodostanut aineiston ilmauksista pelkistettyjä ilmauksia.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston ilmausten pelkistäminen.

Miten lapsen suhde biologisiin vanhempiinsa vaikuttaa sijaishuoltopaikan valintaan?

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
<p><i>Lastensuojelulain mukaan lapsen oikeus läheisiin ihmissuhteisiin ja niiden ylläpitämiseen tulee turvata. Sijaishuollon ajatuk- sena on lapsen ja perheen jälleenyhdistä- minen, jolloin on tärkeää, että ihmissuh- detta biologisiin vanhempiin pidetään yllä. Joskus biologisten vanhempien lä- snäolo voi kuitenkin haitata sijaishuollon tavoitteiden toteutumista tai asettaa lap- sen vaaraan. Tällaisia asioita sosiaali- työntekijä muun muassa tarkastelee. Jos lapsen ja biologisten vanhempien välinen suhde on lämmin eikä siitä ole haittavai- kutuksia sijaishuollolle, niin voitaisiin ku- vitella, että sijaishuoltopaikka pyritään järjestämään lähelle biologisia vanhem- pia.</i></p>	<p>Lapsen oikeus läheisiin ihmissuhteisiin</p> <p>Yhteyden ylläpitäminen biologisiin van- hempiin</p> <p>Suhteen turvaaminen vanhempiin</p> <p>Lapsen edun mukainen yhteydenpito</p>
<p><i>Yhteydenpitoa tulee tukea. Jokainen ta- paus katsotaan yksilöllisesti ja lapsen edun mukaisesti kaikki edellä olevat asiat huomioiden. Suhde vanhempiin on tär- keä ja yhteydenpitoa tulee tukea. On var- masti helpompi mennä lomille viikonlo- puksi kotiin 15min matkan päästä kuin monen sadan kilometrin päästä. En usko että pelkkä suhde on peruste sille sijoite- taanko lapsi lähelle vai kauas. Lähtökohta on että lähelle ensisijaisesti ja etsitään lapsen tarpeita vastaava paikka. Joskus sellainen löytyy kaukaa.</i></p>	<p>Yhteydenpidon tukeminen</p> <p>Lapsen etu yksilöllisesti</p> <p>Suhteen merkitys vanhempiin</p> <p>Sijoituksen etäisyys vaikuttaa yhteyden- pitoon</p> <p>Lähelle sijoittaminen ensisijaista</p> <p>Yhteydenpidon helpottuminen lyhyen vä- limatkan vuoksi</p> <p>Lapsen tarpeet ratkaisevat sijoituspaikan</p>

Olen tehnyt yllä olevan esimerkin mukaisesti kysymyskohtaisesti aineiston ilmausten pelkistämisen. Pelkistetyistä ilmauksista olen muodostanut samanlaisuuksien perusteella alaluokkia koko aineistosta. Alla olevasta taulukosta ilmenee alaluokista muodostuneet ylä- ja pääluokat.

Taulukko 2. Analyysin tuloksena syntyneet alaluokat, yläluokat ja pääluokka

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Koulu, kaverit, harrastukset Vanhempien osallistuminen lapsen arkeen Sosiaalityöntekijän, vanhempien ja sijaishuoltopaikan yhteistyö Tapaamisten järjestäminen	Arjen jatkuvuus Läheisyys Yhteistyö Vanhempien osallisuus	Sijoituksen läheisyyden tarjoamat mahdollisuudet
Vanhempien haasteet Liiallinen yhteydenpito Lapsen turvallisuuden vaarantuminen Yhteistyön vaikeudet	Rajojen ja roolien hämartyminen Vanhempien haasteet	Sijoituksen läheisyyden aiheuttaman riskit ja haasteet
Yksilökohtainen arvio Alueellisen erot Lapsen etu	Tapauskohtaisuus Sosiaalityöntekijän työskentely	Moniulotteiset merkitykset
Kodin mieltäminen Kuulumisen kokemus Perhesuhteet Kiintymyssuhteiden dynamiikka Etäisyys ja emotionaalinen läheisyys	Kuulumisen merkitykset Kiintymyssuhteen rakentuminen ja ylläpitäminen	Kuulumisen kokemus ja kiintymyssuhde

Kyselylomakkeen vastauksista muodostui analyysin perusteella neljä pääluokkaa. Sijoituksen pienen välimatkan tarjoamat mahdollisuudet, eli positiivisesti lapseen vaikuttavat tekijät nousivat yhdeksi luokaksi. Toisena pääluokkana nousi esiin pienen välimatkan tuomat haasteet sijoitukselle, eli lapseen negatiivisesti vaikuttavat tekijät. Kolmantena pääluokkana korostui moniulotteiset merkitykset, kuten esimerkiksi lapsen tilanteen yksilöllisyyden ja edun vaikutus. Neljänneksi pääluokaksi muodostui kuulumisen kokemuksen ja kiintymyssuhteiden muodostuminen. Näiden pääluokkien pohjalta pyrin vastamaan tutkimuskysymyksiin.

4.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkijana olen itse vastuussa tutkimuksessa tekemistäni eettisistä ratkaisuista. Tutkijan toimintaa ohjaa tutkimusetiikka, joka viittaa yhteisesti sovittuihin tutkimuseettisiin sääntöihin ja -periaatteisiin. (Kuula 2011, 26.) Tutkimuksen toteuttaminen luotettavana edellyttää hyvän tieteellisen käytännön toimintatapoja, joilla varmistetaan tutkimuksen vastuullisuus ja oikeellisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150.) Tutkimusetiikalla tarkoitetaan käytäntöjä ja periaatteita, joiden avulla tutkimus toteutetaan tiedollisesti kestäväällä tavalla ja siten, ettei tutkimus loukkaa ketään sen sisällön tai toteutuksen osalta. Oikeuksien, kuten yksityisyyden, ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ovat tärkeä osa eettisten periaatteiden noudattamista. Tutkimuseettisten periaatteiden noudattaminen, kuten tasa-arvo pyrkii siihen, että tutkimukseen osallistuville ihmisille ei aiheudu tutkimuksesta haittaa. Tutkittavien tulee tietää, missä tarkoituksessa heidän antamiaan tietoja käytetään, jotta tietoja ei käytetä heitä vastaan. Tutkimuksessa tulee huomioida muun muassa avoimuus, argumentointi, kriittisyys, rehellisyys sekä huolellisuus. (Vuori 2021.) Suomessa tutkimusetiikkaa ohjaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohje Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tämä ohjeistus määrittelee myös keskeiset periaatteet, kuten rehellisyyden, tarkkuuden ja vastuullisuuden kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Ohjeistut ohjaa myös tämän tutkimuksen toteutusta. Tutkimuksessa on käsitelty ja viitattu muiden tutkijoiden työhön asianmukaisesti ja kunnioittavasti.

Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota aineistonkeruun eettisyyteen ja luotettavuuteen. Kyselyn käyttäminen aineistonkeruumenetelmänä edellyttää tutkittavalta tietoon perustuvaa suostumusta osallistua tutkimukseen. Tutkittavan on saatava selvitys mitä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa, tutkimuksen sisällöstä, taustasta ja siitä miten henkilötietoja käsitellään tutkimuksessa. Tiedoissa tulee myös olla selvitys tutkimukseen osallistuvan henkilön oikeuksista, kuten osallistumisen vapaaehtoisuudesta, tutkimuksen tavoitteista ja riskeistä sekä mahdollisuudesta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Tutkijan tulee noudattaa tietosuojalainsäädännön määräyksiä. (Kuula-Luumi 2021.) Luotettavan tiedon arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös aineistonkeruuseen ja sen käsittelyyn. Luotettavan tiedon syntyminen liittyy niin tutkimusetiikkaan, mutta myös

yleisiin normeihin tutkimusaineistoa kerätessä. (Kuula 2011, 23–25.) Tutkimuksessa on huomioitu aineistonkeruumenetelmä saatekirjeen (Liite 2), sekä tietosuojalomakkeen (Liite 3) avulla. Kyselylomakkeen julkaisemisen yhteydessä vastaajille on toimitettu liitteet. Saatekirjettä sekä tietosuojalomaketta on ohjeistettu lukemaan, kun kyselyyn on pyydetty vastauksia Facebook -julkaisuissa. Tutkimuksessani aineiston keräämisessä noudatin velvollisuuseettistä periaatetta. Velvollisuusperiaatteen mukaan tutkimukseen osallistuminen on ollut täysin vapaaehtoista ja ihmisten autonomiaa on kunnioitettu. Vapaaehtoinen osallistuminen tutkimuksen aineiston keruuseen, eli kyselylomakkeeseen vastaamiseen on voitu halutessaan perua kaikissa tutkimusta tehtävissä vaiheissa. (Mt. 2011, 22–23.) Kyselyyn on vastattu täysin anonymisti, jotta aineistonkeruu on mahdollisimman kunnioittavaa ja sensitiivistä. Kyselyn julkaisemisella yleisessä sosiaalityöntekijöiden Facebook-ryhmässä on pyritty, että kyselyyn tulee vastauksia mahdollisimman laajalta alueelta Suomessa. Kyselylomakkeessa ohjeistettiin vastaajia, etteivät he kerro hyvinvointialuetta, jossa ovat työskennelleet.

Seurausetiikka, eli seurauksien arviointi täysin oikein voi olla haastavaa (Kuula 2011, 23). Seurauksien arviointi on kuitenkin mukana läpi tutkimuksen toteuttamisen. Seurauksien arviointia tukee palaute, jota olen saanut tutkimuksen tekemisen aikana. Tutkimuksen aihe liittyy lapsen kokemukseen ja kiintymyksen tarkasteluun sijaishuollossa sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta, joten aihe on todella sensitiivinen. Aineistonkeruussa olen pyrkinyt välttämään kysymyksiä, jotka voisivat viitata yksittäisiin henkilöihin, kokemuksiin tai asiakastilanteisiin. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa, joka tukee lapsen etua sijaishuoltopaikan arvioinnissa ja vahvistaa sosiaalityön käytäntöjen kehittämistä. Tutkijana olen tiedostanut oman taustani sosiaalityön kentällä ja sen mahdolliset vaikutukset tutkimuksen toteutukseen ja tulkintaan. Reflektiivisyys ja tietoisuus omista ennako-oletuksista ovat olleet osa tutkimusprosessia, jotta tutkimuksen eettinen kestävyys ja tulosten luotettavuus varmistetaan.

Kyselyn julkaisemisen yhteydessä tutkittavien informointi saatekirjeellä ja tietosuojalomakkeella on velvoittanut minua tutkijana toimimaan sen mukaisesti. Tutkittavien informointi on tärkeää, kun he harkitsevat suostumustaan tutkimukselle. Informoinnissa on tuotu esiin tutkijan yhteystiedot, tutkimuksen tavoitteet, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus, aineistonkeruutapa, tietojen suojaaminen, suorat tunnisteet, tietojen

suojaaminen, käyttötarkoitus sekä aineiston hävittämisestä. (Kuula 2011, 100–120.) Aineisto on käsitelty niin, että yksittäistä vastaajaa ei voida tunnistaa analyysivaiheessa eikä tutkimustuloksissa. Tutkimusaineisto on säilytetty salasanalla suojatussa ympäristössä, eikä vastauksia ole luovutettu ulkopuolisille. Aineisto hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen tietoturvallisesti.

5 Lähelle sijoittamisen moniulotteiset merkitykset

5.1 Sijainnin arviointi lapsen edun näkökulmasta

Sijaishuollon sijainnin hyötyjen ja haittojen arviointi on monisyinen prosessi, jossa lapsen etu, turvallisuus ja kiintymyssuhteiden ylläpito on tasapainotettava. Vanhempien ja sijaishuoltoapaikan eriävät kasvatustavat sekä yhteistyön haasteet voivat vaikuttaa merkittävästi lapsen hyvinvointiin. Sosiaalityöntekijän rooli on tässä keskeinen. Hän arvioi lapsen tilanteen ja sijaishuoltoapaikan soveltuvuuden, sekä järjestää lapsen ja vanhempien välisen yhteydenpidon, laatii asiakassuunitelman ja tekee moniammatillista yhteistyötä eri ammattilaisten kanssa. Sosiaalityöntekijän työskentelyn tavoitteena on huomioida lapsen tarpeet mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja tasapainottaa sijainnin mahdollisuudet ja riskit. Aineiston mukaan sosiaalityöntekijän rooli on ratkaiseva tekijä sijaishuoltoapaikan valinnassa ja sen onnistumisessa. Päätös sijaishuoltoapaikasta on sosiaalityöntekijän tekemä päätös (Sinko 2016, 5). Näin ollen sosiaalityöntekijän ammattitaito ja harkinta ovat ratkaisevia, jotta sijoituksen etäisyys voidaan valita siten, että se tukee lapsen kiintymyssuhteita ja turvallisuutta, sekä mahdollistaa sijaishuollon tavoitteiden toteutumisen.

” ...Se, kuinka tarkasti näitä asioita pohditaan, riippuu varmasti niin hyvinvointialueesta kuin yksittäisen työntekijän etiikasta. Voi olla, että jossakin niitä ei pohdita lainkaan; itse olen pohtinut paljon.”

Vastauksissa lähelle sijoittamista pidettiin kuitenkin tavoitteellisena ja melko tavanomaisena ilmiönä. Kuitenkin tiedostettiin, että lähelle sijoittaminen ei ole aina mahdollista tai lapsen edun mukaista. Osan vastaajien mielestä sijoitus lähelle oli harvinaista. Vastaajien erilaiset näkemykset voivat viitata esimerkiksi alueellisiin eroihin. Lähellä oleva sijaishuoltoapaikka voi mahdollistaa tiiviimpää yhteydenpitoa vanhempien ja lapsen välillä. Sijoitus lähellä vanhempia ei kuitenkaan automaattisesti ole paras ratkaisu lapsen tilanteessa. Lähelle sijoittaminen voi tukea perhesuhteita ja lisätä jatkuvuuden tunnetta lapsen elämässä, koska arki pysyy ennallaan, kuten koulu ja harrastukset. Toisaalta lähelle sijoittaminen voi haitata sijaishuollon tavoitteiden toteutumista, jos van-

hemmillä on vakavia ongelmia, kuten päihteidenkäyttöä tai väkivaltaisuutta. Lähelle sijoittaminen eivät myöskään tue lapsen kehitystä, jos kotipaikkakunnan olosuhteet tai lapsen sosiaaliset verkostot ovat lähellä sijoituksesta huolimatta. Sijaishuoltoapaikan fyysisen etäisyyden ei vastauksissa nähty automaattisesti määrittävän lapsen perhesuhteen laatua, kiintymystä tai kuulumisen kokemusta. Sen sijaan ratkaisevaa on lapsen ja perheen yksilöllisen tilanteen huomiointi, lapsen tarpeet sekä eri toimijoiden välinen yhteistyö. Vanhempien kyky tehdä yhteistyötä ja huolehtia lapsesta vaikuttavat ratkaisevasti siihen tukeeko lähelle sijoittaminen lapsen etua.

5.2 Sosiaalityöntekijän päätöksen taustalla vaikuttavat tekijät

Kyselyyn vastanneiden sosiaalityöntekijöiden vastauksista nousee esiin, että lapsen sijoittaminen lähelle biologisia vanhempia on moniulotteinen ja yksilöllinen prosessi. Lapsen yksilölliset tarpeet muodostavat analyysin perusteella keskeisen lähtökohdan sijaishuoltoapaikan sijainnin valinnalle. Kotipaikkakunnalla tapahtuvan sijaishuollon merkitykset ja vaikutukset lapsen kiintymyssuhteeseen ja kuulumisen kokemukseen perustuvat lapsen ja perheen yksilölliseen tilanteeseen ja tarpeisiin. Sijaishuollon sijaintia arvioitaessa ei ole yhtä oikeaa tai väärää ratkaisua. Sosiaalityöntekijän arviointia ohjaa aina lapsen etu, jonka perustella päädytään erilaisiin ratkaisuihin. Kaikki sijoitusratkaisut ja tapaukset arvioidaan sosiaalityöntekijän toimesta yksilöllisesti, huomioiden lapsen tarpeet, vanhempien tilanne ja muut olosuhteet.

” Tilanteet ovat aina yksilökohtaisia. Vanhemmat voivat omalla toiminnallaan vaikeuttaa lapsen elämää ja liika yhteydenpito ei ole välttämättä tarkoituksenmukaista, ottaen huomioon että esimerkiksi huostaanoton taustalla on todella painavia syitä, miksi lapsi ei ole voinut asua biologisten vanhempien kanssa.”

Lastensuojelulain 50 § (8.4.2011/316) velvoittaa sosiaalityöntekijää huomioimaan tiettyjä tekijöitä sijaishuoltoapaikan valinnassa. Aineistossa lapsen tilanteesta esiin nousi muun muassa iän huomioiminen ja ihmissuhteiden laatu. Iän ja ihmissuhteiden lisäksi sosiaalityöntekijät korostivat lapsen kehitysvaihetta, persoonallisuutta ja tuen tarpeita

tekijöinä, jotka määrittävät voidaanko lapsi sijoittaa kotipaikkakunnalleen. Lyhytkestoinen sijoitus voi tukea lapsen arjen jatkuvuutta tutussa ympäristössä, kun taas pitkäkestoinen sijoitus edellyttää tarkempaa arviointia siitä, missä lapsen tarpeisiin voidaan parhaiten vastata.

Sijaishuollossa yksi merkittävä sosiaalityöntekijän tehtävä on lapsen ihmissuhteiden ja yhteydenpidon turvaaminen. Tapaamisista ja yhteydenpidosta sovittaessa huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, sekä lapsen mielipide ovat tärkeää huomioida (Saastamoinen 2020, 442). Lapsen tilanne arvioidaan aina yksilöllisesti ja yhteydenpidon järjestämisessä huomioidaan lapsen etu ja sen arviointi. Sijaishuoltoapaikan läheinen sijainti biologisiin vanhempiin mahdollistaa säännölliset tapaamiset ja kotilomat, mikä tukee lapsen kiintymyssuhteen ylläpitämistä ja kuulumisen kokemusta. Kiintymyssuhteen ja kuulumisen kokemuksen tukeminen näyttäytyy siis olevan tasapainottelua lapsen tilanteen, emotionaalisten tarpeiden ja käytännön järjestelyiden välillä. Lastensuojelulain mukaisesti lapsella on oikeus ihmissuhteisiin ja yhteydenpidon käytännön järjestelyitä arvioidaan lapsen edun näkökulmasta.

” Lapsen ihmissuhteet säilyvät ja lapsen ihmissuhteiden katkos minimoidaan. Toimiva ja saumaton yhteistyö sijaisvanhempien, biologisten vanhempien ja lapsen välillä voi tuoda paljon positiivisia kokemuksia sijaishuollosta.”

”... Huomioitava asia on tietenkin myös se, onko lapselle sopivia paikkoja ylipäätään tarjolla kotipaikkakunnalla. On paljon paikkakuntia, joilla ei ole yhtään sijaisperhettä tai laitosta, tai mikäli niitä on, niissä ei ole vapaita paikkoja tai ne eivät ole lapsen tarpeisiin sopivia. Asia, mistä ei ehkä usein yleisellä tasolla puhuta on, että perheitä ei ole riittävästi ja monet laitokset ovat täynnä. Nämä vaikuttavat myös merkittävästi siihen, mihin lapsi voidaan sijoittaa. Joskus paikkaa joudutaan etsimään ympäri Suomen vain siitä syystä, että sopivat paikat ovat täynnä...”

Sijaishuoltoapaikan valintaan vaikuttaa useita eri tekijöitä. Vastausten mukaan myös sijaishuoltoapaikkojen saatavuus ja resurssit vaikuttavat sijaishuoltoapaikan valintaan. Suurissa kaupungeissa on enemmän sijaishuoltoapaikkoja, mikä mahdollistaa lähelle sijoittamisen. Pienemmillä paikkakunnilla vaihtoehtoja, erityisesti laitospaikkoja, voi olla saatavilla vähemmän. Myös hallinnolliset tekijät, kuten hankintalain kilpailutusjärjestys vaikuttaa siihen, mistä palveluita hankitaan ja kuinka lähelle lapsi voidaan sijoittaa. Laakson mukaan (2013, 79,96) lähtökohtana on, että sijaishuolto järjestetään ensisijaisesti

kunnan omien palvelujen kautta. Tämä mahdollistaa sen, että lapsi saa asua hänelle tutussa ympäristössä ja lähellä aiempaa elinpiiriään, mitä pidetään yleensä lapsen hyvinvointia tukevana tekijänä. Pitkät välimatkat, kuten yli sadan kilometrin etäisyys sijaishuoltoon, voivat kuitenkin merkittävästi vaikeuttaa lapsen mahdollisuuksia ylläpitää tärkeitä läheissuhteita. (Mt.,79,96.) Tällöin jos lähelle sijoittaminen ei ole mahdollista, lapsen kiintymyssuhteiden ylläpitäminen vanhempiin ja kuulumisen kokemus voivat heikentää rakenteellisista syistä.

Sijoituksen kesto ja tavoite vaikuttavat arvioon lapsen sijaishuoltoon sijainnista. Lähelle sijoittaminen tukee yhteydenpitoa ja tukee jälleenyhdistämistä. Pitkäaikaisissa sijoituksissa korostuvat turvallisuus ja pysyvyys. Jos sijoituksen tavoitteena on nopea jälleenyhdistäminen, lähelle sijoittaminen voi olla perusteltua. Pitkäaikaisessa sijoituksessa lähellä olevan sijoituspaikan merkitys voi vähentyä, ellei se tue lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Lapsen turvallisuus on keskeinen sijoituspäätöksiä ohjaava tekijä. Fyysinen etäisyys voi toimia myös suojelun keinona, esimerkiksi päihdetaustaisilla tai rikollisissa verkostoissa olevilla lapsilla. Rakenteelliset ja alueelliset tekijät vaikuttavat myös siihen, missä määrin lapsen perhesuhteita, kiintymyssuhdetta ja kuulumisen tunnetta voidaan tukea sijaishuollossa. Lapsen yksilölliset tarpeet, etu ja turvallisuus ohittavat fyysisen läheisyyden. Lähelle sijoittaminen ei aineistossa nähty itsessään ratkaisevan perhesuhteiden laatua, vaan merkityksellistä on, miten lapsen ja perheen välistä suhdetta tuetaan, ohjataan ja mahdollisesti korjataan turvallisesti. Sijaishuollon pienen välimatkan toimivuuteen vaikuttavat vanhempien voimavarat, kuten kyky tehdä yhteistyötä, päihteettömyys ja taloudellinen vakaus. Lapsen tilanteeseen ja yhteistyön laatuun vaikuttaa vanhempien ja sijaishuoltoon aikuisten yhteistyön sujuminen.

6 Lyhyen etäisyyden mahdollisuudet ja vahvuudet sijaishuollossa

6.1 Lapsen arjen jatkuvuus ja fyysisen läheisyyden tuoma turva

Vastauksissa keskeisenä teemana esiin nousi vanhempien ja muun läheisverkoston vaikutukset lapsen hyvinvointiin. Läheinen ja myönteinen verkosto toimii yhtenä perusteluna lähelle sijoittamiselle, koska se mahdollistaa säännöllisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteiden ylläpitämisen. Biologisten vanhempien lähellä oleminen voi tukea lapsen kiintymyssuhteita. Lähelle sijoittaminen saa tässä kontekstissa merkityksen lapsen elämän katkeamattomuuden turvaajana.

Lapsen kiintymyssuhde ja kuulumisen kokemus rakentuvat osittain arjen jatkuvuuden, turvallisuuden ja osallisuuden kokemuksista. Kotipaikkakunnalla tapahtuva sijoitus voi vahvistaa näitä tunteita, jos ympäristö tukee lapsen kasvua ja perhesuhteita. Samalla on kuitenkin tunnistettava, että joissakin tilanteissa etäisyys on lapsen edun mukainen ratkaisu, joka mahdollistaa uudenlaisen kuulumisen tunteen rakentumisen ja uusia kiintymyssuhteita.

”...Lapsen elämä kotipaikkakunnalla, kuten koulu, harrastukset, läheisverkosto, kaverit...”

Sijaishuollon järjestyessä lähellä lapsen aiempaa kotia mahdollistaa arjen jatkuvuutta, kun lapsella on mahdollisuus jatkaa tutussa koulussa, samojen ystävien kanssa, sekä oman harrastuksen parissa. Pieni välimatka tukee sosiaalisten suhteiden säilymistä ja helpottaa perhesuhteiden ylläpitoa. Lähelle sijoittaminen voi mahdollistaa lapsen arjen rutiinien säilymistä tai pysymistä mahdollisimman samankaltaisena. Myönteiset ihmissuhteet ja sujuva koulunkäynti koettiin vastauksissa tekijöiksi, jotka tukevat sijoittamista lähelle biologisia vanhempia. Arjen jatkuvuus on merkittävä tekijä lapsen kuulumisen kokemuksen säilymisessä ja voi tukea turvallisten kiintymyssuhteiden jatkumista, kun elämä ei katkea kokonaan. Turvallisuuteen liittyvät näkökulmat osoittavat, että kuulumisen kokemuksen ja kiintymyssuhteiden ylläpito ei voi ohittaa lapsen fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta. Lähelle sijoittamisen merkitys muuttuu tällöin välineelliseksi ja on tärkeämpää turvata lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi.

”... Mikäli perhesuhteista ei ole huolta, voi olla positiivinen asia, että lapsen on helppo vierailla kotona tai vanhemman on helppo olla mukana esimerkiksi lapsen harrastuksessa tai kouluasioiden hoitamisessa. Tämä voi edesauttaa myös lapsen paluuta biologisten vanhempiensa luo...”

Lähelle sijoittaminen näyttäytyy vastausten perusteella keinona vähentää sijoituksen aiheuttamaa katkosta lapsen elämässä. Perhesuhteiden ylläpito voidaan kokea helpommaksi, kun sijaishuolto paikka on lähellä. Pieni välimatka helpottaa myös koti-ikävä halmintaa. Lapsen ja biologisten vanhempien välinen suhde vaikuttaa suuresti sijaishuolto paikan valinnassa. Myönteinen ja turvallinen suhde tukee lähelle sijoittamista. Yhteydenpito biologisiin vanhempiin nähtiin lapsen hyvinvoinnin ja kiintymyssuhteiden säilymisen kannalta tärkeänä. Pieni välimatka mahdollistaa säännöllisemmän yhteydenpidon ja tapaamiset. Lisäksi kotilomien järjestäminen ja kulkeminen helpottuu lyhyen etäisyyden myötä. Saastamoisen (2020, 445–447) mukaan yhteydenpidon turvaaminen ja tukeminen koskeekin ainoastaan lapselle turvallisia ja jatkuvia ihmissuhteita. Lyhyt etäisyys tukee lapsen kokemusta siitä, että hän edelleen kuuluu omaan perheensä ja tuttuun ympäristöönsä sijaishuollosta huolimatta.

Lapsuuden kiintymyssuhdemalleilla on vaikutuksia lapsen sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Käsitukset turvasta ja läheisyydestä voivat vaikuttaa ja ohjata ihmisen toimintaa myöhemminkin elämässä. (Punamäki 2002, 175–176.) Myönteinen läheisverkosto edesauttaa lapsen pitämistä hänen omassa tutussa ympäristössään. Läheisten ihmisten, kuten vanhempien vaikutuksia lapsen hyvinvointiin täytyy arvioida. Lähelle sijoittaminen saa siten merkityksiä turvallisuuden, perhesuhteiden ylläpitämisen ja jatkuvuuden näkökulmasta. Jos vanhemmat ovat lapselle voimavara tai suhde heihin on tärkeä identiteetin ja kiintymyksen kannalta, sijaishuollon lyhyt etäisyys tukee näitä elementtejä. Jos taas vanhemmat tai tuttu ympäristö on riskitekijä, lyhyt etäisyys estää sijoituksen tavoitteiden toteutumista ja heikentää lapsen turvallisuutta. Lähelle sijoittaminen voi siis mahdollistaa kiintymyssuhteen ylläpitämisen ja vahvistaa lapsen identiteettiä ja kuulumisen kokemusta.

Kuulumisen tunnetta tukee arjen jatkuvuus, joka tunnistettiin lapsen hyvinvointia merkittävästi tukevaksi tekijäksi. Sosiaalityöntekijöiden mukaan lapsen arjen pysyvyys vähentää sijoituksen aiheuttamaa kuormitusta ja edistää kokemusta siitä, että lapsi kuuluu

edelleen omaan yhteisöönsä. Arjen jatkuminen nähtiin myös lapsen identiteettiä tukevana tekijänä. Tutusta ympäristöstä irtaantuminen voi heikentää lapsen sosiaalista ja emotionaalista verkostoa, mikä puolestaan vaikuttaa kiintymyssuhteisiin ja turvallisuuden tunteeseen.

6.2 Yhteistyö ja vanhempien osallisuus lapsen edun tukena

Sosiaalityöntekijän työskentelyyn kuuluu muun muassa perhesuhteiden ja vanhemmuuden tukeminen ja tapaamisten järjestäminen. Lisäksi sosiaalityöntekijä arvioi ja seuraa sijaishuoltopaikkaa lapsen tarpeiden mukaisesti. Sosiaalityöntekijän työskentelyllä voidaan siis tukea perhesuhteita sijaishuollon aikana. Lapsen sopeutumista edistää, jos biologiset vanhemmat tukevat sijoitusta ja antavat lapselle mahdollisuuden kiintyä sijaishuoltopaikkaan ja sijaishuoltopaikan ihmisiin. (Sinkkonen 2015b, 154–155.)

Lapsen oikeus läheisiin ja merkityksellisiin ihmissuhteisiin näyttäytyy aineiston perusteella lastensuojelutyössä keskeisenä periaatteena, ja yhteydenpidon muotoja arvioidaan yksilöllisesti lapsen edun näkökulmasta. Vastauksissa korostuu yhteistyön merkitys sijaishuollossa. Sijaishuollon lyhyt etäisyys mahdollistaa vanhempien aktiivisemmän osallistumisen lapsen arkeen, koska käytännössä tapaamiset ja osallistuminen on helpommin järjestettävissä. Lapsen kiintymyssuhteiden ylläpitoa ja kuulumisen kokemusta edistää toimiva yhteistyö vanhempien, sijaishuoltopaikan henkilökunnan tai sijaisvanhempien sekä sosiaalityöntekijän yhteistyö. On tärkeää, että vanhemmat ja sijaishuoltopaikka ovat samassa linjassa ja tukevat toistensa kasvatustyötä. Kun yhteistyö on onnistunut, lapsi voi kokea sekä biologisten vanhempien että sijaishuoltopaikan osaksi omaa elämää, ilman, että ne kilpailevat toisiaan vastaan. Sijaishuoltopaikan lyhyt etäisyys mahdollistaa tiiviimmän yhteistyön vanhempien kanssa ja tukee perheen osallistumista lapsen arkeen. Sijoituksissa taustalla on ajatus lapsen ja vanhempien välisten suhteiden korjaamisesta ja mahdollisuuksien mukaan perheen jälleenyhdistämisestä. Lyhyt etäisyys sijaishuollossa suhteessa biologisiin vanhempiin tukee tätä tavoitetta.

” Lapsi huomaa että kaikki toimii samaan suuntaan ja hänellä on lupa asettua sijaishuoltoon. Tavoite on että lapsi palaa kotiin, niin vanhempi on hyvä olla lapsen kaikissa prosesseissa mukana koko ajan.”

Lyhyt etäisyys sijaishuollossa voi parhaimmillaan ja toimiessaan tukea ja vahvistaa lapsen perhesuhteiden säilymistä ja tukea perheen jälleenyhdistämisen ajatusta. Lyhyt etäisyys sijaishuollossa vanhempiin helpottaa yhteydenpitoa ja mahdollistaa perheen osallistumisen lapsen arkeen. Kiintymyssuhteen ja kuulumisen kokemuksen muodostumista ei ratkaise etäisyys vaan vuorovaikutuksen laatu ja aikuisen kyky tukea lasta. Lähelle vanhempiaan sijoitettu lapsi voi hyötyä tuttuuden ja jatkuvuuden tunteesta, mikä vahvistaa lapsen kiintymistä, sekä perheen jälleenyhdistämisen polkua. Parhaimmillaan sekä sijais- että biologiset vanhemmat tukevat lasta yhtenäisellä tavalla, jolloin lapsi voi kokea molemmat ympäristöt turvallisina ja kokea kuuluvansa näihin ilman ristiriitaa.

Vastauksissa nousee esille myös sosiaalityöntekijän roolin merkitys sijaishuollossa olevien lapsen asemaan. Sijaishuoltopaikan sijainnin voidaan tulkita helpottavan myös sosiaalityöntekijän työskentelyä käytännössä. Lapsen, vanhempien ja sosiaalityöntekijän tapaamisia ja yhteydenpitoa on helpompi järjestää fyysisen läheisyyden myötä. Luottamusuhde vahvistuu, joka voi vaikuttaa positiivisesti lapsen elämään. Ammatillinen työote, jossa vanhemmat otetaan mukaan lapsen arkeen ja päätöksiin, auttaa ylläpitämään kiintymyssuhteita ja luo lapselle turvaa. Aineiston perusteella lyhyt etäisyys sijaishuoltopaikan ja vanhempien välillä tarjoaa puitteita tiiviimmälle yhteydenpidolle ja vanhemmalle kuulumisen tunteelle, mutta sen myönteisen vaikutukset toteutuvat, jos yhteistyö ja ammatillinen tuki ovat riittäviä. Yhteydenpidon suunnittelussa tulee huomioida mahdollisuuksien mukaan myös se, että lapsen yhteydenpito läheisiin voi olla tärkeää lapsen uskonnollisen, kielellisen tai kulttuurillisen taustan johdosta (Saastamoinen 2020, 458).

” Lapsen ihmissuhteet säilyvät ja lapsen ihmissuhteiden katkos minimoidaan. Toimiva ja saumaton yhteistyö sijaisvanhempien, biologisten vanhempien ja lapsen välillä voi tuoda paljon positiivisia kokemuksia sijaishuollosta.”

Sijaishuollon lyhyen etäisyyden positiivisina merkityksinä vastauksissa nähtiin lapsen ihmissuhteiden säilyminen ja kiintymyssuhteiden jatkumisen. Lisäksi lähelle sijoittaminen voi vahvistaa lapsen kuulumisen kokemusta arjen, kun koulu, kaverit ja verkostot pysyvät samana. Lyhyt etäisyys voi tukea lapsen identiteetin rakentumista, kun arki pysyy

mahdollisimman katkeamattomana. Lisäksi sijaishuollossa lähellä oleminen tukee ja helpottaa perheen jälleenyhdistämistä.

7 Lyhyen etäisyyden riskit ja haasteet sijaishuollossa

7.1 Rajojen ja roolien hämärtyminen

Kaikissa tilanteissa lapsen sijoittaminen lähelle vanhempia ei ole lapsen edun mukaista, tai sijoitus on muista syistä johtuen järjestettävä kauemmas. Lapsen turvallisuus, perhetilanne ja sijoituksen taustatekijät voivat edellyttää sijoitusta kauemmas biologisista vanhemmista tai lapsen kotipaikkakunnasta. Aineistossa nousee esille, että esimerkiksi nuoret, joilla on päihdeongelmia, voidaan heidän etunsa mukaisesti sijoittaa kauemmas. Sijaishuoltopaikan lyhyt etäisyys voi siis vaikuttaa myös kielteisesti lapsen elämään.

Vanhempien jatkuva tai hallitsematon läsnäolo voi vaikeuttaa sijaishuollon tavoitteiden toteutumista tai vaarantaa lapsen turvallisuuden. Tällöin yhteydenpitoa voi olla perusteltua rajoittaa rajoituspäätöksellä (Saastamoinen 2020, 465–471). Vastausten perusteella voidaan tulkita, että lapsen arjen jatkuvuus, kuulumisen kokemus ja kiintymyssuhteet ovat toissijaisia tekijöitä lapsen turvallisuuteen nähden. Sijaishuollossa lapsen kiintymyssuhteiden ylläpitoa tarkastellaan suhteessa niiden turvallisuuteen.

Sijaishuoltopaikan ja biologisten vanhempien väliset eriävät kasvatuskäytännöt tai haasteet yhteistyössä voivat vaikuttaa haitallisesti lapsen tilanteeseen ja hyvinvointiin. Ne voivat heikentää lapsen emotionaalista turvallisuutta ja siten vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Vastauksissa sosiaalityöntekijät kuvasivat tilanteita, joissa vanhempi kyseenalaistaa tai suoraan vastustaa sijaishuoltopaikan kasvatustapoja tai sääntöjä. Vanhempien toiminnasta kuvattiin kokemuksia, jolloin vanhemmat ovat rohkaisseet lasta kapinoimaan, vähätelleet sijaishuoltopaikan rajoja tai toimimalla kasvatustilanteissa vastakkaisella tavalla. Tällaiset haasteet ja ristiriidat voivat heikentää tai vaikeuttaa lapsen kiintymystä ja kiintymistä sijaishuoltopaikkaan ja sen aikuisiin.

Lisäksi tällaiset haasteet voivat aiheuttaa lapsen vaikeaan asemaan, kun lapsi joutuu eri auktoriteettien väliin ja lapsi voi kokea lojaaliristiriitaa. Lapsi ei tällöin pysty omaksumaan sijaishuoltopaikan käytänteitä tai kiinnittyä sijaishuoltopaikkaan. Tällaiset tekijät osoittavat, että lähelle sijoittaminen voi muodostua haitalliseksi silloin, kun vanhempien ja sijaishuoltopaikan välinen yhteistyö on haastavaa ja arvot ovat ristiriidassa. Lyhyt etäisyys voi siis vahvistaa lapsen ristiriitaa erilaisten ohjeiden ympäröimänä.

” Perhehoitajien ja biologisten vanhempien pysyminen samassa linjassa on tärkeää. Tämä viittaa esimerkiksi siihen, että lapsella on sijaishuoltopaikassa ja kotilomilla samat säännöt. Sijaishuoltopaikan tekemä työskentely lapsen kanssa voi olla tuloksetonta ja turhaa, jos vanhemmat eivät kykene/pysty sitoutumaan samoihin asioihin. Lapsen kokemukseen sijaishuollosta vaikuttaa merkittävästi kaikkien asianosaisten kyky tehdä yhteistyötä ja puhaltaa yhteen hiileen. Ihannetilanteessa sijaishuollon avulla saavutetaan toivottu muutos perheen kotitilanteeseen ja lapsi voidaan kotiuttaa takaisin vanhempiensa luokse turvallisesti ja niin, että se on kaikille osapuolille miellyttävä ratkaisu.”

Vanhempien rajojen ja roolien hämärtyminen voi aiheuttaa lapselle turvattomuutta, jos hän joutuu tasapainoilemaan sijaishuoltopaikan aikuisten ja biologisten vanhempien välillä. Sijaishuoltopaikan lyhyt etäisyys vanhemmista voi olla tällöin lasta kuormittava tekijä, kun lapsi on lojaaliristiriidassa aikuisten välillä.

” Juuri se, että lapsen voi olla vaikeampi itse sopeutua sijaishuoltoon, jos vanhempi ylläpitää omalla puheellaan ja toiminnallaan ajatusta siitä, että sijoitus on väärin. Luottamusta sijaisvanhempiin tai työntekijöihin voi olla vaikeampi synnyttää.”

Sijaishuoltopaikan lyhyt etäisyys voi mahdollistaa vanhempien sellaista toimintaa, joka ei välttämättä olisi mahdollista, jos sijaishuoltopaikka olisi kauempana. Esimerkiksi taapaamiset sosiaalityöntekijän sopimuksen ulkopuolella. Tällaisella toiminnalla viitattiin aineistossa vaarantavan lapsen turvallisuutta tai häiritsevän lapsen arjen rauhoittamista. Sosiaalityöntekijöiden näkemysten mukaan lapsen uusien kiintymyssuhteiden ja kuulumisen kokemuksen muodostuminen häiriintyy, kun vanhemmat aktiivisesti horjuttavat lapsen sijaishuoltopaikkaan kiinnittymistä.

Sijaishuollon lyhyen etäisyyden haitoista esille nousi myös vanhempien negatiivinen sävy puhua lapsen sijoituksesta tai sijaishuoltopaikasta. Aineistossa kuvattiin tilanteita, joissa vanhemmat ovat pitäneet yllä jatkuvaa keskustelua kotiinpaluusta ja ovat mustamaalanneet sijaishuoltopaikan aikuisia tai kyseenalaistavat viranomaisen toimintaa lapsen kuullen. Tällainen puhe vaikuttaa lapsen emotionaaliseen turvallisuuteen ja luottamukseen. Se voi heikentää lapsen kiinnittymistä sijaishuoltopaikkaan ja sen aikuisiin. Lapsi voi omaksua vanhemman ajatuksen, että sijaishuolto on epäreilu tai virheellinen.

Vastauksissa kuvattujen esimerkkien perusteella vanhemman rooli lapsen kiinnittymisessä ja kuulumisen tunteen rakentumisessa on merkittävä. Myönteinen ja hyväksyvä puhe tukee lapsen kiinnittymistä, kun taas kielteinen puhe estää kiinnittymistä.

7.2 Vanhempien haasteiden vaikutukset lapseen ja sijaishuoltoon

Lapsen sijaishuollon toteutuminen lähellä biologisia vanhempia voi aiheuttaa haasteita ja riskejä lapsen tilanteeseen. Tällöin fyysinen läheisyys ei ole lapsen edun mukaista, vaan etäisyys tarjoaa turvaa ja tilaa toipua. Riskialttiit ihmissuhteet tai käyttäytymisen haasteet voivat edellyttää etäisempää sijoitusta. Saastamoinen toteaa tekstissään (2020, 441), kuinka joissain tapauksissa lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi lapsi sijoitetaan kauemmaksi, jotta lapsen haitalliset ihmissuhteet katkeavat. Aineistossa nähtiin, että lapsen suojelemiseksi yhteydenpitoa voidaan rajoittaa. Etäisempi sijoitus voi olla lapsen edun mukaista, jos vanhempien ongelmat, kuten päihteidenkäyttö tai väkivalta vaarantavat lapsen turvallisuuden. Voidaan siis päätellä, että tämänkaltaiset ongelmat vaikuttavat kielteisesti lapsen olemiseen sijaishuollossa kotipaikkakunnalla.

" Kun vanhemmilla on oma elämä siinä pisteessä että siitä on haittaa lapselle. Esim.väkivaltaa,päihteitä, mt ongelma voimakkaana, vanhemman 'halu vaikuttaa lapsen asioihin' on liian voimakasta."

Lastensuojelulain mukaan huostaanoton taustalla on tilanteita, joissa ilmenee puutteita lapsen kasvuolosuhteissa tai huolenpidossa, jonka vuoksi lapsen kehitys tai terveys vaarantuu vakavasti. Toinen huostaanoton taustasy syy voi olla lapsen oma toiminta, jolla hän vaarantaa vakavasti kehitystään tai terveyttään. (Lastensuojelulaki 417/2007, 40 §.) Näistä lähtökohdista tarkasteltuna sijaishuollon toteuttaminen lähellä biologisia vanhempia edellyttää erityisen huolellista arviointia vanhempien tilanteesta, sekä lapsen lähiympäristön vaikutuksista lapseen. Vaikka lähelle sijoittaminen voi tietyissä tilanteissa tukea lapsen kiintymyssuhteita, se voi myös lisätä lapsen kuormitusta, mikäli vanhemmilla on vakavia ongelmia, kuten päihteidenkäyttöä tai jos vanhemmat eivät kykene ymmärtämään sijoituksen perusteita tai sitoutumaan siihen. Jos vanhemmat tai lapsen verkosto ovat riskitekijöitä, lähellä oleminen voi estää sijoituksen tavoitteiden toteutumista ja heikentää lapsen turvallisuutta. Lähelle sijoittaminen voi altistaa lasta haitallisille vaikutuksille ja estää lapsen irtautumisen hänelle haitallisista tai vahingollisista olosuhteista. Tällaisissa tilanteissa vanhemmat eivät välttämättä pysty tukemaan lapsen arkea sijaishuollossa. Mikäli vanhemmat tai lapsen lähiverkosto muodostavat lapselle riskitekijän, maantieteellinen läheisyys voi estää sijaishuollon tavoitteiden toteutumista ja

heikentää lapsen turvallisuutta. Tästä näkökulmasta katsoen vanhempien omien haasteiden voidaan katsoa olevan perusteena kaukaisemmalle sijoitukselle (Eronen 2013, 65–66).

”...Vanhempi voi myös estää lapsen kiintymisen ja kasvurauhan monilla eri tavoilla; vaikkapa mustamaalaamalla sijaishuoltopaikkaa tai pitämällä jatkuvasti esillä lapsen kotiinpaluuta, vaikkei se olisi relevanttia. Lähtökohtaisesti sanoisin, että ongelma ei ole varsinaisesti se, onko yhteydenpito tiivistä vaiko ei, vaan sen laatu. Kielteinen yhteydenpito, vaikka olisi harvaa ja rajattua, on vahingollista, ja toisaalta myönteinen myönteistä, oli päivittäistä tai harvempaa...”

Sijaishuolto lähellä biologisia vanhempia ei ole yksiselitteisesti lapsen etua tukeva ratkaisu, vaan siihen liittyy tilanteita, joissa lähellä oleminen voi muodostua lapsen hyvinvointia kuormittavaksi tekijäksi. Erityisesti silloin, kun vanhempien osallistumista ja vaikutusta lapsen elämään joudutaan rajaamaan sosiaalityöntekijän toimesta, lyhyt etäisyys voi muodostaa lapselle ristiriitaisia tunteita ja epäselvyyttä omasta asemastaan. Lyhyt etäisyys vanhempiin voi lisätä lapsen ristiriitaa ja häiritä sijoituksen tavoitteiden toteutumista, jos vanhemmilla on vakavia ongelmia tai yhteistyö sijaishuoltopaikan ja sosiaalityöntekijän kanssa ei toimi. Vanhemman toiminnan ollessa haitallista tai epävaikasta, liiallinen läheisyys voi estää lapsen kiinnittymisen sijaishuoltopaikkaan ja sen aikuisiin. Tuttu ympäristö ja verkosto voi ylläpitää lapsen omaa ongelmakäyttäytymistä, jolloin lyhyt etäisyys on haitallista lapselle. Lyhyen etäisyyden haasteeksi voi muodostua myös, jos vanhemmat ovat lapselle haitallinen kiintymyksen lähde vanhempien omien haasteidensa vuoksi. Tämä voi vaikeuttaa lapsen sopeutumista, uusien kiintymyssuhteiden rakentumista ja kuulumisen kokemuksen muodostumista. Näin ollen lyhyessä etäisyydessä haasteita voi tuottaa lapsen turvallisuuden vaarantuminen, kun lähellä oleminen estää lapsen tarpeellisen hoivan, tuen ja suojelun toteutumisen. Tämä korostaa tarvetta arvioida sijoituksen etäisyyttä tapauskohtaisesti lapsen edun kannalta.

8 Lapsen kuulumisen kokemus ja kiintymyssuhteet

8.1 Kuulumisen monialaiset merkitykset

”Lapsen kuulumisen kokemus, eli tunne siitä, että hän on osa yhteisöä, hyväksytty ja merkityksellinen, on yksi keskeisimmistä hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä, erityisesti sijaishuollossa. Kun lapsi on sijoitettuna omalle kotipaikkakunnalleen, tämä kokemus voi muodostua tietyin edellytyksin erityisen vahvaksi, mutta siihen voi liittyä myös haasteita.”

Kuuluminen on monimuotoinen ja yksilöllinen kokemus. Kuulumisen muodostumiseen vaikuttaa monet eri tekijät, ihmiset ja taustat. Joillakin kuulumisen tunne voi syntyä vastavuoroisuudesta. Aikuisten on tärkeää tukea mahdollisuuksien mukaan lasta ja myös sosiaalityöntekijöiden on tärkeää ottaa tällaisia asioita huomioon työskentelyssään. Larssoninkin ym. (2024, 5–6) mukaan kuulumisen kokemus muodostuu yksilöllisesti. Aineistossa lapsen yksilöllinen tilanne, kuten ikä, aiemmat kiintymyssuhteet, sijaishuolto- paikka ja sijoituksen kesto nimettiin asioiksi, joita sosiaalityöntekijät kokivat vaikuttavan lapsen kuulumisen kokemukseen. Tämän perusteella voidaan päätellä, että kuulumisen kokemus ei ole pysyvä tai muuttumaton tunne.

Kuulumisen kokemukset muotoutuvat lapsen elämänvaiheiden ja ihmissuhteiden myötä. Sijaishuoltopaikan lyhyt etäisyys biologisiin vanhempiin mahdollistaa perheen osallistumisen lapsen arkeen, joka voi vahvistaa lapsen kuulumisen kokemusta. Kotikau- pungissa tai muutoin lähellä biologisia vanhempia oleva sijoitus mahdollistaa lapselle arjen jatkuvuutta. Lapsella voi olla tällöin mahdollisuus jatkaa tutussa koulussa, kaveri- piirissä ja harrastuksissa, mikä voi tukea kuulumisen kokemusta. Kuulumisen kokemusta nähtiin vahvistavan myös mahdollisuus ylläpitää kontaktia sisaruksiin ja vanhempiin. Täl- löin lapsella on parempi mahdollisuus tuntea itsensä osaksi tuttua yhteisöä ja ympäris- töä. Sijaishuollossa elävät lapset usein tasapainottelevat perhesuhteiden ja sijaishuolto- paikan aikuisten välillä (Bengtsson & Luckow 2020, 107).

Kuulumisen kokemus voi tarkoittaa paikkaan liittyvää tunnetta (Forsberg 2018, 187). Ky- selylomakkeessa kysyttiin vastaajien näkemyksiä minkä paikan lapsi mieltää kodikseen sijaishuollossa. Löfblom ym. (2024, 375–376) tuovat esille, että sijaishuollon myötä lap-

sen koti muuttuu, joka voi muuttaa lapsen turvallisuuden ja hallinnan tunnetta. Kuulumisen kokemus voi liittyä monenlaisten tunteiden ja sosiaalisten suhteiden lisäksi myös kokemukseen fyysisestä paikasta ja tilasta. Koti mielletään paikaksi ja tilaksi, mutta käsitykseen kodin muodostumisesta vaikuttaa myös sosiaaliset suhteet ja kiintymys. Sijais- huollon myötä kodin merkitys voi muuttua ristiriitaiseksi lapselle. (Löfblom ym. 2024, 376.) Sosiaalityöntekijöiden näkemyksien mukaan lapsen kokemukset kodista ovat vaihtelevia ja perustuvat lapsen yksilölliseen tilanteeseen. Kotiin voi viitata paikan lisäksi ihmissuhteet ja lapsen osallisuuden kokemus. Tämä viittaa siihen, että arjen sujuvuus, turvallisuus ja ihmissuhteet vaikuttavat lapsen kuulumisen kokemukseen.

Eräs sosiaalityöntekijä tuo vastauksessaan esille, että koti voi tarkoittaa lapselle myös muuta paikkaa tai asiaa, kuin missä biologiset vanhemmat asuvat. Lapsen kokemus kodista ei rakennu pelkästään fyysisen paikan mukaan, vaan siihen vaikuttaa myös sosiaalinen ja emotionaalinen ulottuvuus. Aineistossa sosiaalityöntekijän käsityksen mukaan pieni lapsi voi helpommin sopeutua ja mieltää sijaishuoltopaikan kodiksi sekä pitkäaikainen sijoitus voi edesauttaa kodin tunteen muodostumista sijaishuoltopaikassa. Lyhyissä sijoituksissa monille lapsille biologisten vanhempien koti säilyy ensisijaisena kotina. Kodin määrittäminen voi olla vaikeaa sijaishuollossa olevilla lapsilla. Sosiaalityöntekijöiden näkemysten mukaan lapsi voi kokea kuuluvansa myös kahteen kotiin samanaikaisesti, jota voisi verrata esimerkiksi eroperheisiin. Lapsi voi kokea kuuluvansa samanaikaisesti sekä biologisten vanhempien kotiin että myös sijaishuoltopaikkaan ilman, että nämä kokemukset olisivat minkäänlaisessa ristiriidassa keskenään. Monille lapsille ajatus useista kodeista tai vanhemmista on luonteva osa elämää, eivätkä nämä kokemukset välttämättä kilpaile keskenään. Näin toteaa myös Ritala-Koskinen tekstissään (2018, 82, 88–89, 99), kun hän tuo esille, että lapselle useassa paikassa eläminen voi olla luonteva osa arkea. Tällöin esimerkiksi vanhemman luona vierailusta voi muodostua säännöllinen ja ennakoitava käytäntö. Lapsen ja aikuisen yhdessä sopimat järjestelyt liikkumisesta eri paikkojen välillä ovat keskeisiä lapsen toimijuuden tukemisessa ja heijastuvat myös perhesuhteiden rakentumiseen. (Mt., 82, 88–89,99.)

”Tämä on ristiriitaista. Kuulumisen kokemus on ihmiselle tärkeä tunne ja tähän puututaan oleellisesti, kun lapsi sijoitetaan. Toisinpäin ajateltuna sijaishuolto voi myös tar-

jota lapselle mahdollisuuden kuulua osaksi kotia/perhettä/yhteisöä. Uskon, että kuulumisen kokemus vaihtelee lapsen taustoista, sijaishuoltoajan pituudesta riippuen sekä suhteesta biologisiin vanhempiin ja sijaisperheeseen.”

”Kuulumisen kokemus voi olla monimutkainen ja sekava tunne lapselle. Sijaishuolto biologisten vanhempien lähellä voi aiheuttaa ristiriitaisia tunteita lapselle siitä, mihin hän kuuluu.”

Kuulumisen kokemukset voivat olla lapsilla myös ristiriitaisia ajatuksia herättävä tunnekokemus. Arjen jatkuvuus sijaishuollossa voidaan kokea sosiaalityöntekijöiden näkemysten mukaan myös negatiivisena. Sijaishuolto kotipaikkakunnalla voi aiheuttaa lapselle häpeän ja epävarmuuden tunteita. Kotipaikkakunnalla oleva sijoitus tarkoittaa, että lapsi joutuu elämään rinnakkainen kahdessa erilaisessa elämänpiirissä, sijaishuolto paikassa ja biologisten vanhempien kotona. Tällaisissa tilanteissa korostuu vanhempien ja sijaisvanhempien tai sijaishuoltopaikan henkilökunnan kyvyt tukea lapsen rauhaa asettua uuteen arkeen ja kiintyä uusiin ihmisiin. Joskus myös etäisyydeltään kauempana tapahtuva sijaishuolto voi tarjota lapselle mahdollisuuden rakentaa uudenlaisen identiteetin ilman menneisyyden leimaa tai vaikeita ihmissuhteita. Tällöin kuulumisen kokemuksen muodostuminen syntyy tasapainosta jatkuvuuden ja uuden alun välillä.

8.2 Kiintymyssuhteiden rakentuminen ja ylläpito sijaishuollossa

Lapsen sijoittaminen lähelle biologisia vanhempiaan, kuten omalle kotipaikkakunnalleen, voi edistää lapsen ja vanhemman välisen suhteen säilymistä. Lapsen sijaishuoltopaikan lyhyt etäisyys voi vahvistaa biologisten vanhempien ja lapsen välistä suhdetta, koska lähellä oleminen helpottaa yhteydenpitoa ja mahdollistaa vanhempien ja muun perheen osallistumisen lapsen arkeen. Sijaishuoltopaikan lyhyt etäisyys biologisiin vanhempiin voi helpottaa myös perheen jälleenyhdistämistä myöhemmin, kun yhteydenpito on säännöllisempää. Sijainnin vaikutukset kiintymyssuhteisiin kytkeytyvät lapsen yksilölliseen tilanteeseen ja tarpeisiin. Sijaishuollossa lähellä oleminen ei itsessään muodosta tietynlaista kiintymyssuhdetta, vaan siihen vaikuttaa myös lapsen aiemmat kokemukset kiintymyssuhteista.

Sijaishuollon myötä lapsen kiintymyssuhteeseen perheenjäseniä kohtaan tulee katkos tai muutos. Sijaishuollon myötä lapsen arkivastuu siirtyy sijaishuoltopaikkaan ja lapsen ensisijainen hoivaaja vaihtuu (Joseph ym. 2013, 76–79). Lapsen asettautuminen sijaishuoltopaikkaan ja siellä syntyvät ihmissuhteet muovautuvat aikaisempien kiintymyssuhteiden vaikutuksista. Lapsi reagoi aina yksilöllisesti muutoksiin kiintymyssuhteissa tai uusia kiintymyssuhteita muodostaessa. Sijaishuollossa olevat lapset kokevat usein kiintymyksen haasteita, jos he ovat altistuneet traumaattisille kokemuksille (Sinkkonen 2015b, 156–158). Aineistosta nousee kuitenkin esille, kuinka lapsen aiemmat kiintymyssuhteet ja niihin liittyvät käyttäytymismallit voivat muuttua, kun lapsi kokee turvallisia ja johdonmukaisia ihmissuhteita. Erityisesti myönteisen kiintymyssuhteen kehittyminen sijaisvanhempaa kohtaan voi korjata varhaisen trauman aiheuttamia vaikutuksia. (Wendy ym. 2003, 196–198). Samanaikaisesti yhteydenpidolla biologisiin vanhempiin voi olla merkittävä rooli lapsen kiintymyssuhteiden säilymisen kannalta. Kiintymyssuhteet, kuten myös lapsen kuulumisen kokemus, ovat kuitenkin monimuotoisia ja yksilöllisiä, eikä niiden merkitys lapselle ole kaikissa tilanteissa samanlainen. Tämä korostaa tarvetta arvioida sijaishuollon ratkaisuja lapsikohtaisesti sekä lapsen kiintymyssuhteiden tukemisen ja hyvinvoinnin kannalta.

”Joskus biologisille vanhemmille voi olla vaikeaa nähdä lapsen kiintyvän. Lapset aavis-tavat herkästi vanhempien tuntemuksia ja lapsi voi esimerkiksi vanhemman puheesta havainnoida sellaisia asioita, jotka vaikuttavat kiintymiseen. Lapselle tulisi kuitenkin aina sopivassa määrin antaa aikaa ja tilaa asettua sijaisperheeseen. Tähän vaikuttaa merkittävästi aikuisten tapa käsitellä tilannetta ja se miten asiasta lapsen kanssa puhu-taan.”

Biologisten vanhempien asenne vaikuttaa lapsen sopeutumiseen ja kiintymyssuhteiden muodostamiseen sijaishuoltopaikassa. Biologisten vanhemmat voivat omalla käytöksel-lään tukea tai haastaa lapsen asemaa sijaishuollossa. (Sinkkonen 2015b, 148–151.) Myös analyysi viittaa, että biologisten vanhempien tapaamiset ja läsnäolo voivat vaikuttaa lap-sen kiintymiseen, mutta sijainti ei yksin muodosta tiettyä kiintymyssuhdetta. Kiintymys-suhteiden ylläpitämiseen ja uusien turvallisten kiintymyssuhteiden luomiseen vaikuttaa aikuisten tapa tukea lasta ja käsitellä sijaishuollosta seuranneita tilanteita. Lapsen kiin-tymisen kannalta on tärkeää, että lapselle annetaan rauha asettua sijaishuoltopaik-kaansa. Läheinen sijainti tukee kiintymyssuhdetta, kun lapsen ihmissuhteet pysyvät ehy-empinä. Kiintymyssuhteita tukevana tekijänä vastausten perusteella voidaan nimetä myös vanhempien roolin säilyminen osana lapsen arkea, kun tapaamiset mahdollistuvat

helpommin ja säännöllisemmin. Lyhyt etäisyys mahdollistaa luonnollisemman vuorovaikutuksen ja yhteydenpidon lapsen ja vanhempien välillä.

Aineiston perusteella kiintymyssuhteisiin vaikuttaviksi tekijöiksi tunnistettiin lapsen ikä ja kehitysvaihe, lapsen tuen tarpeet, kuten päihteidenkäyttö, lapsen oma käyttäytyminen sekä lasten mielipide ja motivaatio kiinnittyä uuteen paikkaan. Näiden vastausten perusteella voidaan päätellä, että kiintymyssuhteen rakentuminen ei ole yksittäinen tapahtuma, vaan prosessi, joka on sidoksissa siihen, miten ympäristö pystyy vastaamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Kalland (2011, 207–216) korostaa sijaishuoltopaikan pysyvyyttä keskeisenä kiintymyssuhteeseen vaikuttavana tekijänä. Pysyvyys nousi myös aineistossa vaikuttavaksi tekijäksi. Aineistossa viitataan siihen, että lähelle sijoittaminen voi tukea lapsen kiintymyssuhteita sekä sijaishuoltopaikan aikuisiin että myös biologisiin vanhempiin, jos lapsi on siihen itse valmis ja ympäristö tarjoaa riittävän turvallisuuden. Aineistossa kiintymyssuhteiden muodostumisessa ei korostunut sosiaalityöntekijän roolin vaikutukset. Wendy ja kumppanit kuitenkin tuovat esille tekstissään (2003, 196–198), että sosiaalityöntekijöiden rooli voi vaikuttaa esimerkiksi lapsen kiintymyssuhteiden haasteiden tunnistamiselle. Heidän mukaansa kiintymyssuhteiden monimuotoisuuden hahmottaminen voi auttaa sosiaalityöntekijää työskentelemään sensitiivisesti ja tarjota perustan lapsen kiintymyssuhteen haasteiden tunnistamiselle. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen ja hänen hoivaajansa välille syntyy emotionaalinen side. Tämän ymmärtämisen avulla voidaan arvioida ja ymmärtää vanhemman ja lapsen välistä kiintymystä. (Mt., 196–198.)

Lapsen kiintymyssuhteiden muodostumisen ja säilymisen kannalta on tärkeää huomioida, miten sijaishuoltopaikka pystyy tarjoamaan lapselle kokemuksia turvasta ja jatkuvuudesta. Lisäksi tärkeää on huomioida miten säännöllinen ja lapsen edun mukainen yhteydenpito biologisiin vanhempiin voidaan toteuttaa sijaishuollossa. Wendy ym. toteavatkin tekstissään (2003, 203–204), kuinka kiintymyssuhde vanhempiin voi säilyä myös tilanteissa, joissa vanhemmilla on merkittäviä haasteita vanhemmuudessaan. Vanhempien haasteet voivat vaarantaa lapsen turvallisuutta. (Mt., 203–204.) Tämä korostaa tarvetta tarkastella yhteydenpitoa paitsi kiintymyssuhteiden ylläpitämisen, mutta myös lapsen suojelun näkökulmasta. Näin ollen tapaamisten ja yhteydenpidon suunnittelussa on ensiarvoisen tärkeää asettaa lapsen turvallisuus etusijalle, vaikka kiintymyssuhteiden merkitys tunnistetaankin.

9 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen johtopäätöksiä sekä pohdin tutkimuksen tekemisen myötä heränneitä ajatuksia aiheeseen liittyen. Tutkielmassa olen tarkastellut lapsen kiintymyssuhdetta ja kuulumisen kokemusta, kun lapsen sijaishuolto paikka on lähellä biologisia vanhempia. Tutkielman teoriaosiossa tarkastelin sijaishuolto ja sijaishuolto paikan sijainnin merkityksiä. Lisäksi tarkastelin perhesuhteita, lapsen kiintymyssuhdetta, sekä kuulumisen kokemusta sijaishuollossa. Tutkielmassa hyödynsin kiintymyssuhteiden ja kuulumisen kokemusten tarkastelussa John Bowlbyn (1969) kiintymyssuhdeteoraa. Tutkielmani tavoitteena oli selvittää millaisia merkityksiä sijaishuolto lähellä biologisia vanhempia voi saada, sekä selvittää miten lapsen kuulumisen kokemus muodostuu sijaishuollossa lähellä biologisia vanhempia. Aineiston kerääminen avoimen kyselylomakkeen avulla mahdollisti sosiaalityöntekijöiden havaintojen tuomisen osaksi tutkielmaa. Seuraavaksi pyrin vastaamaan laatimiini tutkimuskysymyksiin. Analyysin perusteella voidaan todeta, että lyhyt etäisyys yksinään ei määritä sijaishuollon onnistumista tai lapsen kuulumisen kokemuksen ja kiintymyssuhteen tasoa. Sijaishuollon lyhyen täisyyden vaikutus ilmenee ennemminkin vanhempien toiminnan, yhteistyön laadun ja lapsen yksilöllisten tarpeiden kautta.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni millaisia *merkityksiä sijaishuolto lähellä biologisia vanhempia voi saada*. Tiivistetysti tutkimustulosten perusteella sijaishuolto lähellä biologisia vanhempia voi saada useita, niin positiivisesti, kuin negatiivisestikin vaikuttavia merkityksiä. Analyysin perusteella lähelle sijoittaminen ei ole ongelmantona. Lyhyt etäisyys voi saada haasteellisia merkityksiä esimerkiksi silloin, kun vanhemmat eivät hyväksy sijoitusta tai heidän toimintansa on lasta kuormittavaa. Lähellä oleminen voi lisätä vanhempien ja lapsen välistä haitallista yhteydenpitoa, joka vaikeuttaa sijaishuolto paikan kasvatustyötä ja estää lapsen tuen tarpeiden toteutumista. Vanhempien kielteinen puhe sijaishuollosta, sääntöjen kyseenalaistaminen sekä epärealistiset lupaukset voivat horjuttaa lapsen emotionaalista turvallisuutta ja vaikuttaa siten merkittävästi lapsen kiintymyssuhteisiin ja kuulumisen kokemukseen. Lyhyen etäisyyden myönteiset merkitykset nousivat esiin silloin, kun vanhempien toiminta tukee lapsen sijoituksessa oloa. Lapsen sijaishuollon toteutuminen lähellä saa positiivisia merkityksiä esimerkiksi silloin, kun vanhemmat aktiivisesti tukevat lapsen kiintymistä uuteen ympäristöön ja ihmisiin. Van-

hempien ja sijaishuoltopaikan aikuisten välinen yhteistyö nähtiin myös merkittävänä tekijänä. Jos yhteistyö on luontevaa, avointa ja lapsen tarpeita tukevaa, lapsen on helppompaa sopeutua. Kasvatuskumppanuus biologisten vanhempien ja sijaishuoltopaikan aikuisten välillä näyttöä esimerkiksi yhteisenä kasvatuksellisenä linjana, jaettuna vastuuna, keskinäisenä luottamuksena ja aktiivisena viestintänä. Sijaishuoltopaikan lyhyt etäisyys vanhempiin voi siis parhaimmillaan ja toimivana tarjota monipuolista tukea ja turvallisia suhteita lapselle. Läheisten ihmissuhteiden jatkuvuus auttaa lasta käsittelemään elämäntilannettaan ja tukee lapsen olemista. Tämä osoittaa, että lyhyt etäisyys sijaishuollossa voi tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, kiintymyssuhteiden rakentumista ja ylläpitoa sekä kuulumisen kokemusta, kun biologinen vanhempi toimii lapsen edun mukaisesti. Keskeisenä positiivisia merkityksiä luova tekijä oli myös, että lyhyen etäisyyden koettiin parantavan perheen jälleenyhdistämisen kannalta, koska se mahdollistaa jatkuvaa vanhemmuuden harjoittamista ja yhteydenpitoa. Sijaishuolto lähellä biologisia vanhempia voi parhaimmillaan edistää lapsen hyvinvointia.

Toinen tutkimuskysymys *miten lapsen kuulumisen kokemus ja kiintymyssuhde muodostuu sijaishuollossa lähellä biologisia vanhempia*. Analyysin perusteella lapsen kuulumisen tunne ja kiintymyssuhteet rakentuvat erityisesti turvallisen, johdonmukaisen ja lapsen myönteisesti suhtautuvan arjen kautta. Vanhempien toimiessa lapsen edun mukaisesti ja tukemalla sijaijshuoltopaikkaa, lähellä oleminen voi mahdollistaa turvallisen, jatkuvan ja lapsen identiteettiä vahvistavan yhteydenpidon. Sijaishuoltopaikan lähellä olemisen koettiin vastauksissa helpottavan lapsen ja vanhempien välisen yhteydenpidon ja tapaamisten sopimista ja järjestämistä käytännössä. Lyhyen etäisyyden koettiin mahdollistavan tiiviimpää yhteydenpitoa, joka vahvistaa lapsen kiintymyssuhteiden ylläpitämistä vanhempiin. Ihmissuhteiden pysyvyyden lisäksi lyhyenvälisyyden koettiin lisäävän lapsen arjen jatkuvuutta, joka lisää kuulumisen kokemusta. Arjen jatkuvuuteen koettiin vaikuttavan esimerkiksi koulu, harrastukset ja ystävät, jotka muuttuivat vähän tai pysyivät samoina lyhyen etäisyyden ansiosta. Aineistossa korostui kuitenkin lapsen ja perheiden yksilölliset tilanteet ja taustat, jotka vaikuttavat merkittävästi lapsen kiintymyssuhteisiin ja kuulumisen kokemukseen.

Tutkielman tulosten perusteella voidaan todeta, että sijaishuollon lyhyt etäisyys suhteessa biologisiin vanhempiin voi vaikuttaa useilla eri tavoilla lapsen arkeen ja kuulumis-

sen sekä kiintymyssuhteen muodostumiseen. Lyhyt etäisyys voi vaikuttaa niin positiivisesti, kuin negatiivisestikin lapsen asemaan ja sijaishuollon tavoitteiden toteutumiseksi. Kokonaisuudessaan aineiston tulokset viittaavat, että lapsen kiintymyssuhteet ja kuulumisen kokemus ei määrity ainoastaan sijaishuolto paikan sijainnin perusteella, vaan siihen vaikuttavat useat eri tekijät. Tiivistetysti analyysin perusteella voidaan havaita, että sijoituksen lyhyt etäisyys on voimavara silloin, kun aikuisten toiminta ja yhteistyö on lapsen etua tukevaa.

Sosiaalityöstä, ja erityisesti lastensuojelusta tehtävissä tutkimuksissa tulee mielestäni aina muistaa perheiden ja ihmisten tilanteiden yksilöllisyys. Se on myös ollut tätä tutkimusta tehdessä mukana laahannut ajatus. Pösö (2010, 329) tuokin esille, että lastensuojelutarpeet eivät määrity automaattisesti tiettyjen ongelmien tai haasteiden, kuten päihteidenkäytön seurauksena. Lastensuojelun asiakkuus ja toimenpiteet perustuvat monisyisiin, toisiinsa kietoutuneisiin tekijöihin ja niitä arvioidaan aina suhteessa perheen tilanteeseen. Perheiden tilanteissa, jotka ovat saattaneet johtaa huostaanottoon, on havaittu esimerkiksi päihteiden väärinkäyttöä, vanhempien mielenterveysongelmia, perheristiriitoja, lapsen kokema väkivalta tai koulunkäynnin haasteita. (Pösö 2010, 329–330.) Lastensuojelu saattaa käsitykseni mukaan herättää ihmisissä stigmaa. Tutkimuksen tekemisen myötä jäänkin pohtimaan, johtuuko stigma siitä, että lastensuojelussa kohdattavia ilmiöitä ja perhetilanteita on niiden kompleksisuuden ja salassapitosäännösten takia mahdotonta jakaa ulkopuolisille niin, että niistä muodostuisi täysin selkeitä ja aukottomia käsityksiä. Pohdin tätä eettistä ristiriitaa myös tätä tutkimusta tehdessä. Tutkimuksen teko on saanut minut pohtimaan sellaisia sensitiivisyyden ja eettisyyden näkökulmia, joita en ole ennen esimerkiksi käytännön työtehtävissä pohtinut. Tutkimuksen yksi tavoite oli tuoda lisää tietoa ja näkökulmia käytännön lastensuojelutyöhön. Koen, että olen saavuttanut tavoitteen ainakin osittain, koska olen itse oppinut tutkimuksen tekemisen myötä tarkastelemaan jälleen yhtä uutta näkökulmaa, kun kohtaan käytännön työssä tällaisia tilanteita.

Tutkimuksen tekeminen on ollut pitkä prosessi, jossa on täytynyt ottaa huomioon useita eri näkökulmia, merkityksiä ja valintoja, joilla on ollut merkityksiä tutkimuksen lopputulokseen. Prosessin aikana olen päässyt syventämään omaa ymmärrystäni aiheeseen, mutta myös tutkimuksen tekemiseen. Olen tutkimuksen eri vaiheissa pohtinut tutki-

muksen luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä. Eri työvaiheiden auki kirjoittaminen tutkimuksen toteutus -osioon teki näkyväksi omaa työskentelyä ja ajatuksia tutkimuksen aikana, sekä lisäsi omaa luottamustani työni vastuullisuuteen ja merkitykseen. Analyysivaiheessa koin epävarmuuden tuntemuksia siihen, ovatko tulkintani oikeita ja ohjaako tulkintaani omat näkemykseni ja kokemukseni tiedostamattani. Luotin kuitenkin analyysin eri vaiheisiin ja huolellisen työskentelyn kautta syntyneisiin tulkintoihin. Koen, että tutkimuksen avulla olen onnistunut tuomaan esille kotipaikkakunnan tuomia merkityksiä sijaishuollolle ja tarkastelemaan lapsen kiintymyssuhdetta ja kuulumisen kokemusta sijaishuollossa kotipaikkakunnalla.

Tutkimusta tehdessä ja perehtyessäni aiempaan tutkimukseen havaitsin, että sijaishuoltopaikan sijainnin merkityksestä on tehty melko vähän tutkimusta. Sijaishuoltoa ja lapsen kuulumisen kokemusta ja kiintymyssuhdetta on tutkittu melko laajasti eri näkökulmista, mutta melko vähän niissä on huomioitu sijainnin merkityksiä. Aihetta olisi tärkeää tutkia myös asiakkaiden, eli lasten ja heidän vanhempiansa näkökulmasta ja kokemuksista. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuitenkin luoda näkökulmia ammattilaisten, sosiaalityöntekijöiden työskentelyyn, joten siksi sosiaalityöntekijöiden näkemys aineistonkeruussa oli merkityksellinen. Sosiaalityöntekijä on kuitenkin loppujen lopuksi henkilö, joka tekee päätöksen sijaishuoltopaikasta ja sen sijainnista. Kotipaikkakunnalla tapahtuvan sijoituksen eri merkityksien tiedostaminen, sekä kiintymysuhde ja kuulumisen kokemus ovat näkökulmia, joita on mielestäni tärkeää huomioida sijaishuoltopaikan valinnassa.

Sijaishuollossa lapsi elää kahden eri maailman välissä sijaishuollossa sekä vanhempien läheisyydessä. Tämä asetelma saattaa tuoda lapselle niin turvaa, mutta myös ristiriitoja. Sijaishuoltopaikan lyhyen etäisyyden muodostamat hyödyt ja haitat eivät ole yksiselitteisiä ja tutkimuksen tulokset vahvistivat ajatustani lastensuojelun toimenpiteiden yksilökohtaisuudesta ja lapsen edun arvioinnista tilannekohtaisesti.

Lähteet

- Bengtsson, Tea & Luckow, Stine (2020) Senses of belonging when living in foster care families: Insights from children's video diaries. Denmark. *Childhood*, Vol. 27 (1), 106-119. <https://txicfw.socialwork.utexas.edu/wp-content/uploads/2020/02/Senses-of-belonging-when-living-in-foster-care-families-In-sights-from-childrens-video-diaries.pdf>. Viitattu 4.3.2025.
- Biehal, Nina (2014) A Sense of belonging: meanings of family and home in long-term foster care. *British Journal of Social Work*, 44, 955–971. doi:10.1093/bjsw/bcs177. Viitattu 4.9.2025.
- Elo, Satu & Kajula, Outi & Tohmola, Anniina & Kääriäinen, Maria (2022) Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 2022, 34 (4), 215–225. <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/47650/nbnfioulu-202402061597.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 4.11.2025.
- Eronen, Tuija (2013) Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Raportti 4/2013. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104355/URN_ISBN_978-952-245-833-9.pdf?sequence=1. Viitattu 17.2.2025.
- Forsberg, Hannele (2018) Paikkatietoinen hyvinvointi. Teoksessa Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (toim.) *Monen kodin lapset*. Helsinki: Gaudeamus. 175–191.
- Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (2018) Johdatus lasten monipaikkaiseen asumiseen. Teoksessa Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (toim.) *Monen kodin lapset*. Helsinki: Gaudeamus. 7–22.
- Heino, Tarja (2009) Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 52–75.
- Hoikkala, Susanna & Heinonen, Hanna (2013) Samalla puolella? Näkökulmia perheiden jälleenyhdistämiseen lastensuojelussa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. [https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Samalla_puolella_Nakokulmia_perheiden_jalleenyhdistämiseen_lastensuojelussa.pdf](https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Samalla_puolella_Nakokulmia_perheiden_jalleenyhdistamiseen_lastensuojelussa.pdf). Viitattu 13.2.2025.
- Huhtanen, Raija (2016) Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto? Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino. 33–51.
- Hämäläinen, Kati (2012) Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Helsinki: Väestöliitto.
- Joseph, MA., O'Connor, TG., Jacqueline, A., Briskman, JA., Maughan, B. & Scott, S (2014) The formation of secure new attachments by children who were maltreated: An observational study of adolescents in foster care. 26 (2014). *Development and Psychopathology* (67–80). <https://www.proquest.com/docview/1507750736/fulltextPDF/1BDA233E39CA40A1PQ/1?accountid=11989>. Viitattu 5.9.2025.
- Koivisto, Maarit (2023) Työskentely lapsen vanhemman kanssa. Teoksessa Elina Kekkonen & Johannes Jahnukainen (toim.) *Näkökulmia sijaishuoltoon*. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. 26–32. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkaisuValmis.pdf>. Viitattu 6.2.2025.

- Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuula-Luumi, Arja (2021) Tutkimuslupa, suostumus, informointi ja tietosuoja. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimuslupa-suostumus-informointi-ja-tietosuoja/>. Viitattu 11.2.2025.
- Laakso, Riitta (2009) Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Tampere: Yliopistopaino Oy. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66529/978-951-44-7808-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 30.1.2025.
- Laakso, Riitta (2013) Mistä koti huostaanotetulle lapselle? Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2015/12/Mista_koti_huostaanotetulle_lapselle.pdf. Viitattu 3.2.2025.
- Laakso, Riitta (2016) Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino. 157–187.
- Larsson, Sara & Punzi, Elisabeth & Wissö, Therése (2024) To belong: Narratives about family belonging among children in foster families or where custody has been transferred. *Child and Adolescent Social Work Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10560-024-00981-0>. Viitattu 4.9.2025.
- Lastensuojelu 2023 (2023) Tilastoraportti 19/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148992/Lastensuojelu_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 19.2.2025.
- Löfblom, Katariina & Alin, Minna & Salonen, Sanni & Kaittila, Anniina & Leinonen, Leena & Kraav, Siiri-Liisi & Vornanen, Riitta & Anis, Merja & Karukivi, Max (2024) Nuorten kokemukset sijaishuoltopaikasta julkisena ja yksityisenä tilana. *Janus* vol 32 (4), 375–391. <https://journal.fi/janus/article/view/147170/98173>. Viitattu 7.11.2025.
- Pasanen, Kaarina & Tervonen-Anrkil, Kaisa (2015) Kohti parempaa vuorovaikutusta perheissä – videointia havainnoin tueksi. Teoksessa Jari Sinkkonen & Kaisa Tervonen-Anrkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoja sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim. 180–195.
- Punamäki, Raija-Leena (2002) Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen välinen yhteys. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjan (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. 2. painos. 1. painos Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy. 174–197.
- Pösö, Tarja (2010) Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalista rajasta. *Janus* vol. 18 (4), 324–336. <https://journal.fi/janus/article/view/50583/15324>. Viitattu 7.11.2025.
- Pösö, Tarja (2015) Adoptio ja perhehoito. Teoksessa Jari Sinkkonen & Kaisa Tervonen-Anrkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoja sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim. 16–22.
- Pösö, Tarja (2016) Johdanto. Teoksessa Rosi Enroos & Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino. 7–32.
- Ritala-Koskinen, Aino (2018) Avohuollon asiakaslasten asumisliikkuvuus. Teoksessa Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (toim.) Monen kodin lapset. Helsinki: Gaudeamus Oy. 77–102.

- Saastamoinen, Kati (2020) Lapsi sijaishuollossa. Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. 2. uudistettu painos. 1. painos 2018. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (2001) Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY. 7–12.
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (2002) Johdanto: Ihminen tarvitsee toisen läheisyyttä. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjan (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. 2. painos. 1. painos Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy. 7–12.
- Sinkkonen, Jari (2004) Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. *Duodecim* (120), 1866–1873. <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>. Viitattu 30.1.2025.
- Sinkkonen, Jari (2015a) Lapsen kiintymyssuhteet tavanomaisissa ja poikkeavissa olosuhteissa. Teoksessa Jari Sinkkonen & Kaisa Tervonen-Anrkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoja sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim. 23–41.
- Sinkkonen, Jari (2015b) Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoittaessa. Teoksessa Jari Sinkkonen & Kaisa Tervonen-Anrkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoja sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim. 148–164.
- Sinko, Päivi (2016) Rajapinnoilla. Lapsen erityisten tarpeiden huomioiminen sijaishuoltopaikan valinnassa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Rajapinnoilla1.pdf>. Viitattu 10.2.2025.
- Tolonen, Tarja (2009) Vanhemmuuden puute ja nuoren sosiaalinen pääoma. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 144–162.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. 1. painos 2002. Helsinki: Tammi.
- Vuori, Jaana (2021) Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallanalyysi/>. Viitattu 11.2.2025.
- Vuori, Jaana (2021) Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>. Viitattu 11.2.2025.
- Wendy, L. Haight & Kagle, Jill Doner & Black, James E. (2003) Understanding and Supportin Parent-Child Relationships during Foster Care Visits: Attachment Theory and Research. *Social Work* 48 (2), 195–207 https://docdrop.org/download_annotation_doc/foster-attachment-theory-haight-5fq2i.pdf. Viitattu 4.9.2025.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Liitteet

Liite 1

Kyselylomake

1. Kerro hieman työnkuvastasi sijoitettujen lasten ja heidän perheidensä kanssa työkennellessä. Huom. sinun ei tarvitse kertoa hyvinvointialuetta tai paikkakuntaa, jossa työskentelet.
2. Kuinka yleistä mielestäsi on, että lapsi on sijaishuollossa omalla kotipaikkakunnallaan / lähellä biologisia vanhempia?
3. Mitä tekijöitä sosiaalityöntekijä huomioi sijoittaessaan lasta hänen kotipaikkakunnalleen / lähelle biologisia vanhempia?
4. Miten lapsen suhde biologisiin vanhempiinsa vaikuttaa sijaishuoltoapaikan valintaan?
5. Koetko sijaishuoltoapaikan läheisen sijainnin vaikuttavan perhesuhteisiin? Miten?
6. Miten biologiset vanhemmat osallistuvat lapsen elämään, kun sijaishuolto on järjestetty kotipaikkakunnalla? Vierailevatko biologiset vanhemmat sijaishuoltoapaikassa useammin?
7. Tapaavatko lapsi ja biologiset vanhemmat sosiaalityöntekijän tietämättä, kun välimatka on lyhyt?
8. Näkyykö biologisten vanhempien lähellä oleminen siinä, miten lapsi kiintyy sijaisvanhempaansa?
9. Minkä paikan lapsi mieltää kodiksi, kun sijaishuolto järjestetään kotipaikkakunnalla?
10. Miten koet lapsen kuulumisen kokemuksen muodostuvan, kun hän on sijaishuollossa omalla kotipaikkakunnallaan?
11. Millaisissa tilanteissa lapsen oleminen lähellä biologisia vanhempia on haitaksi sijaishuollon tavoitteiden toteutumiseksi?
12. Millaisissa tilanteissa lapsen oleminen lähellä biologisia vanhempia on lapsen eduksi?
13. Millaisia negatiivisia vaikutuksia lapsen ja biologisten vanhempien tiiviillä yhteydenpidolla voi olla sijaishuoltoon?
14. Millaisia positiivisia vaikutuksia lapsen ja biologisten vanhempien tiiviillä yhteydenpidolla voi olla sijaishuoltoon?
15. Muita ajatuksia siitä, millaisia merkityksiä sijaishuolto biologisten vanhempien läheisyydessä voi saada?

Liite 2

Saatekirje

Hei,

Oletko lastensuojelun sosiaalityöntekijä, jolla on kokemusta lapsen sijoittamisesta hänen omalle kotipaikkakunnalleen?

Olen Emma Korpi ja opiskelen sosiaalityötä Lapin Yliopistossa. Teen parhaillaan pro gradu -tutkielmaa, jonka aiheena on lapsen kuulumisen kokemus ja kiintymyssuhteen muodostuminen, kun sijaishuolto järjestetään lähellä biologisia vanhempia. Tutkimukseni tavoitteena on siis saada tietoa sijaishuollon sijainnin merkityksestä sekä lapsen kuulumisen kokemuksesta ja kiintymyssuhteista. Kyselyyn vastaaminen on tärkeää, jotta saadaan lisää tietoutta sijaishuollosta ja lapsen asemasta sijaishuollossa.

Toivon kyselyyn vastauksia lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä. Kysely on Webropol -kysely ja siihen vastaaminen on täysin vapaaehtoista. Kyselyn vastauksia käytetään ainoastaan pro gradu -tutkielmaani varten eikä tietoja käytetä muuhun tarkoitukseen. Kyselyyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 20 minuuttia. Kyselyn voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Kyselyyn vastataan anonyymisti, eikä siinä kerätä henkilötietoja. Käsitellen kyselyn aineistoa luottamuksellisesti ja aineisto hävitetään tutkielman kirjoittamisen jälkeen.

Pro gradu -tutkielmani ohjaajana toimii apulaisprofessori Henna Pirskanen, henna.pirskanen@ulapland.fi

Minulta saa tarvittaessa kysyä lisätietoja sähköpostitse: emmkorpi@ulapland.fi

Kiitos, jos käytät aikaasi vastaamalla kyselyyn!

Vastaustaikaa on XX asti.

Linkki kyselyyn: <https://link.webpolsurveys.com/S/B7CAFE9718C2160F>

Ystävällisin terveisin,

Emma Korpi, emmkorpi@ulapland.fi

Lapin Yliopisto

Liite 3

Tietosuojalomake

Tieteellisen tutkimuksen seloste käsittelytoimista

EU:n yleinen tietosuoja-asetus

Laatimispäivä 1.5.2025.

Tutkimuksen kuvaus ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset

Tarkastelen tutkimuksessa sosiaalityöntekijän näkökulmasta sijaishuollon merkityksiä ja lapsen kuulumisen kokemusta, kun sijaishuolto järjestetään lapsen kotipaikkakunnalla. Tutkimus on Lapin Yliopiston sosiaalityön oppiaineeseen tehtävä pro gradu -tutkielma.

Tässä selosteessa kuvataan, miten henkilötietojasi käsitellään tutkimuksessa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Sinuun ei kohdistu mitään negatiivista seuraamusta, jos kieltäydyt osallistumasta tutkimukseen tai jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen missä vaiheessa tahansa. Jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen, ennen keskeytystä kerättyä aineistoa voidaan kuitenkin käyttää tutkimuksessa. Tämän selosteen kohdassa 17 kerrotaan tarkemmin, mitä oikeuksia sinulla on ja miten voit vaikuttaa tietojesi käsittelyyn.

1. Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Emma Korpi, Lapin Yliopisto

Osoite: PL 122 (Yliopistonkatu 8), 96101 Rovaniemi

Yhteyshenkilö tutkimusta koskevissa asioissa:

Nimi: Henna Pirskanen

Osoite: Lapin Yliopisto, PL 122 (Yliopistonkatu 8), 96101 Rovaniemi

Sähköpostiosoite: henna.pirskanen@ulapland.fi

2. Kuvaus tutkimushankkeesta ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Tutkimuksessa kerään tietoa sosiaalityöntekijöiltä siitä, millaisia merkityksiä lapsen sijaishuolto hänen omalla kotipaikkakunnallaan voi saada. Tutkin erityisesti perhesuhteita

ja lapsen kuulumisen kokemuksia, kun biologiset vanhemmat asuvat lähellä sijaishuoltopaikkaa. Kysely on sähköinen lomake netissä, jossa on erilaisia kysymyksiä. Kyselylomakkeessa ei kysytä osallistujan nimeä, sähköpostiosoitetta tai puhelinnumeroa.

Jokainen tutkimukseen osallistunut saa a) kirjallisen tutkimustiedotteen, joka sisältää tietoa tutkimushankkeesta ja sen tavoitteista sekä b) tämän tietosuojailmoituksen joko fyysisenä kopiona tai linkkinä sähköiseen versioon.

3. Yhteistyöhankkeena tehtävän tutkimuksen osapuolet ja vastuunjako

Tutkimus ei ole yhteistyöhanke

4. Tutkimusryhmä ja sen päätutkija

Nimi: Emma Korpi

Osoite: PL 122 (Yliopistonkatu 8), 96101 Rovaniemi

Sähköpostiosoite: emmkorpi@ulapland.fi

5. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Lapin korkeakoulukonsernin tietosuojavastaavana toimii lakimies Jari Rantala. Häneen saa yhteyden sähköpostiosoitteesta tietosuoja@ulapland.fi.

6. Tutkimuksen suorittajat

Tutkimushankkeen suorittavat hankkeen tutkija Emma Korpi.

7. Tutkimuksen nimi, luonne ja tutkimuksen kestoaika

Tutkimuksen nimi: Sijaishuollossa lähellä biologisia vanhempia – lapsen kuulumisen kokemus sijaishuollossa kotipaikkakunnalla

Kertatutkimus Seurantatutkimus

Henkilötietojen käsittelyn kesto: Henkilötietoja käsitellään progradu -tutkielman tekemisen aikana vuosina 2025 ja 2026.

Tutkimushankkeen päättyessä henkilötiedot hävitetään tietoturvallisia menetelmiä hyödyntäen tässä selosteessa määritellyn mukaisesti.

8. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietoja käsitellään yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan perusteella:

tutkittavan suostumus

9. Mitä tietoja tutkimusaineisto sisältää

Kyselylomakkeella kerätään epäsuoria tunnistetietoja, kuten sosiaalityöntekijöiden kokemuksiä ja näkemyksiä. Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietoja, mutta henkilötiedot poistetaan, mikäli kyselyyn vastanneet ovat tuoneet niitä esille avoimissa vastauksentissä.

10. Arkaluonteiset henkilötiedot

Tutkimuksessa käsitellään seuraavia arkaluonteisia henkilötietoja: Rotu tai etninen alkuperä

Poliittiset mielipiteet

Uskonnollinen tai filosofinen vakaumus Ammattiliiton jäsenyys

Terveys

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely toteutetaan ainoastaan tietosuojasetuksen 9 artiklan 2-kohdan mukaisesti 1) rekisteröidyn nimenomaisen suostumuksen perusteella ja 2) kun käsittely on tarpeen yleisen edun mukaista arkistointia, tieteellistä ja historiallista tutkimusta tai tilastointia varten tietosuojasetuksen mukaisesti unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla.

11. Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään

Henkilötietoja kerätään sosiaalisen median kautta webropol-kyselyllä. Kyselylomake julkaistaan Facebookissa sosiaalityöntekijöille suunnatussa ”Sosiaalityön uraverkosto” ja ”Sosiaalialan yhteistyö- ja uraverkosto - ryhmissä.

12. Tietojen siirto tai luovuttaminen tutkimusryhmän ulkopuolelle

Tietoja ei luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.

13. Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Tietoja ei siirretä tai luovuteta Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

14. Automatisoitu päätöksenteko

Automaattisia päätöksiä ei tehdä.

15. Henkilötietojen suojauksen periaatteet

Tiedot ovat salassa pidettäviä.

Manuaalisen aineiston suojaaminen:

Webropol -vastaukset, jotka sisältävät osallistujien suostumuksen, siirretään tietoturvallisesti tutkijan koneen levyasemalle, jossa sitä säilytetään tietoturvallisesti käyttäjätunnuksen ja salasanan takana. Pseudonymisoitu tutkimusaineisto säilytetään salasanalla ja käyttäjätunnuksilla varustetulla päätteellä, sekä tarpeen vaatiessa myös varmuuskopioina salatuilla levyasemilla ja/tai muistitikuilla.

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot:

käyttäjätunnus salasana käytön rekisteröinti kulunvalvonta muu, mikä: .

Suorien tunnistetietojen käsittely:

Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa

Aineisto analysoidaan suorien tunnistetiedoin, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle): .

16. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusrekisteri hävitetään Tutkimusrekisteri arkistoidaan:

ilman tunnistetietoja tunnistetiedoin

17. Mitä oikeuksia sinulla on ja oikeuksista poikkeaminen

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tämän ilmoituksen kohdassa 1 mainittu henkilö.

Rekisteröidyn oikeudet

Suostumuksen peruuttaminen (GDPR, 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (GDPR, 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi tutkimuksessa ja mitä henkilötietoja siinä käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (GDPR, 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (GDPR, 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista seuraavissa tapauksissa:

- a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin;
 - b) peruutat suostumuksen, johon käsittely on perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta;
 - c) vastustat käsittelyä (kuvaus vastustamisoikeudesta on alempana) eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä;
 - d) henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti; tai
 - e) henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.
- Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (GDPR, 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen, jos kyseessä on jokin seuraavista olosuhteista:

- a) kiistät henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa Lapin Yliopisto voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden;
- b) käsittely on lainvastaista ja vastustat henkilötietojen poistamista ja vaadit sen sijaan niiden käytön rajoittamista;
- c) Lapin Yliopisto ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta sinä tarvitset niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi; tai
- d) olet vastustanut henkilötietojen käsittelyä (ks. tarkemmin alla) odottaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeudet perusteet rekisteröidyn perusteet.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (GDPR, 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada Lapin Yliopistolle toimittamasi henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle Lapin Yliopiston estämättä, jos käsittelyn oikeusperuste on suostumus tai sopimus, ja käsittely suoritetaan automaattisesti. Kun käytät oikeuttasi siirtää tiedot järjestelmästä toiseen, sinulla on oikeus saada henkilötiedot siirrettyä suoraan rekisterinpitäjältä toiselle, jos se on teknisesti mahdollista.

Vastustamisoikeus (GDPR, 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin Lapin Yliopisto ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Lapin Yliopisto voi jatkaa henkilötietojesi käsittelyä myös silloin, kun sen on tarpeellista yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kohdassa kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalainsäädännössä säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilötietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Yhteystiedot: Tietosuojavaltuutetun toimisto

Linkki: [Ilmoitus tietosuojavaltuutetulle](#) Käyntiosoite: Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki

Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki Sähköposti: tietosuoja(at)om.fi Puhelinvaihe: 029

566 6700 Kirjaamo: 029 566